

KANSANSA TAISTELI

N:o 5 1982
9,20 mk sis.lvv.

-miehet kertovat

Suomalainen
sotilas
aunukselaisperheen
vieraana

KUVA: UNIO HIITONEN

JOUTSELÄN
PERINTEET

Jatko-
sodan
viesti-
toimintaa

SAARRETUSSA
LENINGRADISSA

SANKARI-
HAUTOJEN
TAUSTAA

KASKU KIERTÄÄ

SUOMENKIELEN VAIKEUKSIA

Jalkaväenkenraali Karl Wilkama, 1876—1947, kierteli jatkosodan aikana jakamassa kunniamerkkejä sotasaيراaloissa.

Vuorossa oli Hämeenlinnan sotilassairaalan Keskuskansakoululle sijoitettu osasto.

Potilaat, lääkärit, hoitajattaret ja muu henkilökunta oli paikalla eräässä suuressa potilashuoneessa. Kenraali, jonka äidinkieli oli suomi, piti kaunista puhetta: hän kiitti haa-voittuneita isänmaan hyväksi tehdystä työstä ja toivoi, että lääkärit onnistuisivat mahdollisimman hyvin palauttamaan miesten terveyden. Lopuksi hän kääntyi naisten puoleen:

— Ja teille, hoitajattaret, tahtoisin osoittaa toivomuksen, että teillä näitä sankaripoikiamme hoivatessa aina olisi hellät sydämet ja lämpimät rinnat!

”Sankaripoikia” pakkasi naurattamaan ja asiasta tuli sairaalan seisova vitsi.

MERIMIES ON ERI MIES

Kontra-amiraali Gustav von Schoultz, 1871—1946, jakeli hänkin sotavuosina kunniamerkkejä haa-voittuneille. Eräältä aseveljeltä hän tiedusteli, miten tämä oli menettänyt jalkansa.

— Menin miinaan, herra amiraali, vastasi poika.

Amiraali kääntyi lääkärin puoleen ja tiedusteli kuiskaten, oliko miesparka menettänyt myös järkensä. Lääkäri vakuutti

VANHA KORPRAALI

Jääkärieversti Eino Polón komensi kesän 1944 taisteluissa rykmenttiään Juustilan suunnalla. Kesäkuun lopulla mainittu JR 30 joutui vaikeisiin taisteluihin ja vetäytymään. Komentaja, jo ikämies, jäi jälkeen ja kahlaili yksinään Kilpeenjoen yli. Lähettikorpraali antoi väsyneelle ja hyvin likinäköiselle esimiehelleen oman manttelinsa, jossa oli korpraalin natsat. Eversti jatkoi matkaa sattumakyydillä ohikulkuvalla kuorma-autolla.

Auton lavalla oli haa-voittuneita. Muuan lie-

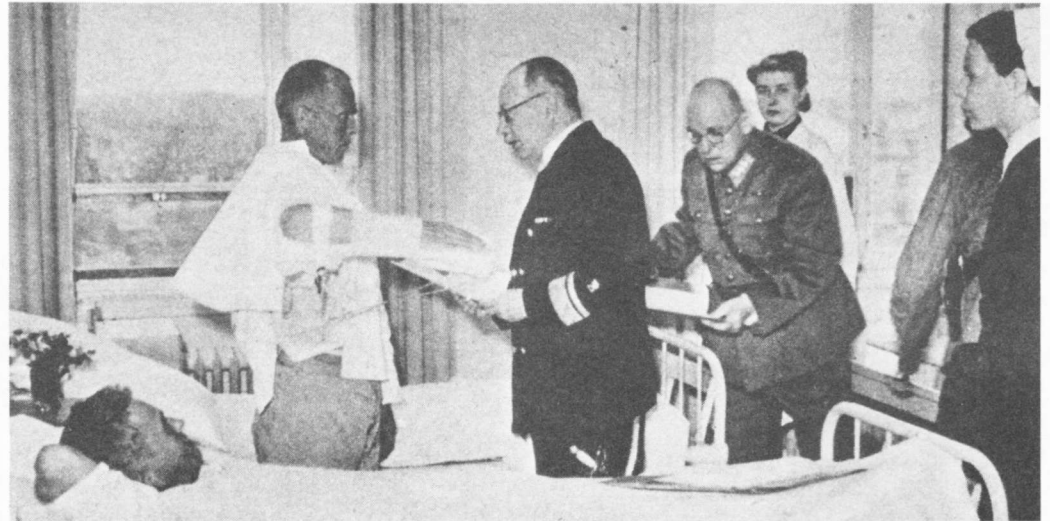
VANHAAN TYYLIIN

Uudenmaan Rakuunat olivat suuressa paraatissa Lappeenrannan leirikentällä 1922. Kenraali Wilkama tarkasti rivistön ja tervehti eskadroonaa:

— Hyvää päivää, nuoret rakuunat!

— Hyvää päivää, herra kenraali! jyrähti hyvin harjoiteltu vastaus.

Sitten kuului takarivistä kuin kaikuna nuoren maalta tulleen alokaan ääni:

Amiraali von Bonsdorff jakaa kunniamerkkejä sotasairaalassa, keskellä lääkintäeversti, professori Elfving ja oikealla ylihoitajatar Liisa Vesamaa

potilaan olevan täysjärkisen ja ihmetteli kysymystä.

— Mutta eihän maaväki mene miinaan! selitti amiraali. — Se on meriväki kun menee miinaan!

västi siipeensä saanut alkoi tuijotella everstiä ja lausahti lopuksi:

— Onpas vanha korpraali joutunut kuseen!

Eversti Polón vilkaisi poikaan ja virkahti yksikantaan:

— Niin on, tosiaan.

Pekka Ajaste, Pori

— Jumal antakoon, herra kenraali!

Kenraalia hymyilytti. Oli kai poika oppinut vastauksen joltakin vanhan väen veteraanilta.

A. Nordling, Tampere

15. 5. 1982
26. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuseiyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTTEERI JA
TALOUDEHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21
Puh. (90-) 616 4833 tai vaihde (90-) 61 641
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 61 641, ohivaihtina 6164...
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

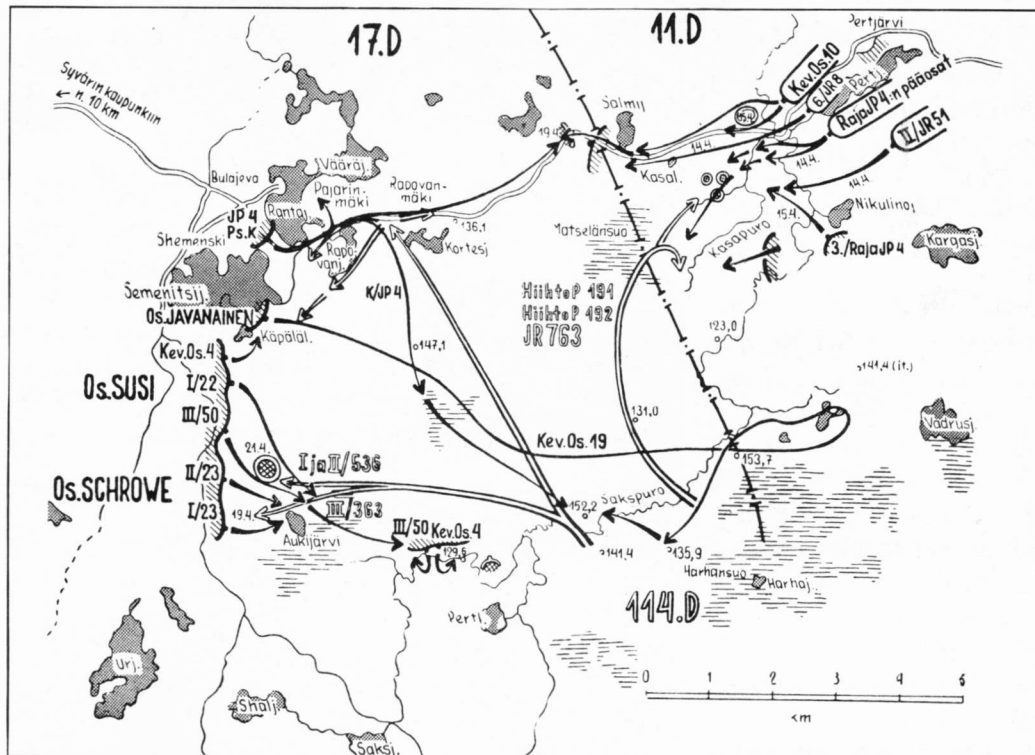
TILAUSHINTA
12 kk 109,—
Nyt kaikkiin Pohjoismaihin
ilman postitusslisää.
Muihin maihin: hintatiedot
tilaajapalvelusta.

SANOMAPAINO 1982

ISSN 0451-3371

N:o 5 TÄSSÄ NUMEROSSA

- 148 SANKAREIDEN
MUISTO
- 149 JOUTSELÄN
PERINTEET
- 151 SANKARIHAUTOJEN
TAUSTAA
- 154 JATKOSODAN
VIESTITOIMINNASTA
- 158 RAILAKKAASTI
SYVÄRINNISKALLA
- 160 TIEDUSTELU
ONNISTUI
- 162 POMO OLI
SISSIKOIRA
- 164 LAPSENA
SAARREUSSA
LENINGRADISSA
- 168 ELDANKAN
ESIHISTORIA
- 170 VANJAN PUOLELLA
SOITIMELLA
- 172 KURSSI OLI KOVA
- 174 ASEMASOTAA

Shemenskin-Pertjärven torjuntataistelut 11.–21.4.1942

Kevät 1942 – asemasotaa vai ratkaisutaisteluita?

Kevätauringon sulatella lumia sotatoimialueilta ja vapauttaessa merten ulapoita jääpeitteestä eivät mielialat kuitenkaan olleet keväisiä sen enempää sodan johdoportaissa kuin rintamilla tai kotialueella.

Ankarin ponnistuksien oli tosin onnistuttu torjumaan vihollisen voimakkaat huhtikuiset hyökkäykset Syvärillä ja Kiestingissä. Mutta vaikka rintamat tuntuivatkin nyt rauhoittuneen, nuo hyökkäykset olivat osoittaneet vastustajan säilyttäneen aktiivisuutensa ja näin pakottaneet johtomme hidastamaan jo aloitettuja osittaisia kotiuttamisia, joita kotona kiihkeästi odotettiin.

Samaa vihollisen terästyntä aktiivisuutta oli osoittanut sen yllättävä paluu jo jättämäänsä Suursaareen. Tämä enteili toimeliaisuutta jäitän lähdettyä myös meririntamilla. Saaren takaisin valtaus ei tuota uhkaa ollut suinkaan sellaiseen poistanut.

Puolustustoimenpiteitä oli siis tehokkaasti jatkettava. Maarintamia ja rannikon tukikohtia oli suunnitelmallisesti linoitettava, kotialueen ilmapuolustusta ja merivoimien iskuvoimaa oli tehostettava.

Mutta vielä ajankohdaisempaa oli käytettävissä olevan työvoiman ohjaaminen joukkojen taisteluedellytyksiä paranta-

viin töihin, kuten tiestön kunnostamiseen sekä huoltolaitosten ja viestiyhteyksien rakentamiseen asemasodaksi juuttuneiden rintamien selustassa. Samalla kun jalkaväen vanhimpia ikäluokkia voitiin kotiuttaa, oli sotatoimialueelle saatava lisää työjoukkoja linnoitus- ja rakennustöihin sekä moninaiisiin korjaamoihin.

Talvi 1942 oli koeteltu tuntuvasti myös kotirintaman väkeä. Varsinkin elintarviketilanne muistutti jokaista sodan vaikutusten ulottumisesta kaikkialle. Muittenkin tarvikkeiden puute säännöstelyineen alkoi tuntua yhä kiusallisemmin joka-

KÄÄNNÄ

päiväisessä elämässä. Kevätyöt odottivat tekijöitään pelloille, naisten vastuulle tuli yhä raskaampia töitä. Suomen kansa tunsikin olevansa kiinni pitkittyvässä sodassa.

Päätäväisinä oltiin kuitenkin yhteisellä asialla. Johtoon luottaen odoteltiin mitä ratkaisuja alkava kesä toisi tullessaan suursodan rintamilla. Vaikka ponnistelmekin vain omien sodanpäämääriemme — turvattun tulevaisuutemme — puolesta, tiesimme noiden ratkaisujen säteilevän vaikutuksiaan myös meidän rintamillemme ja kansanhuoltoomme, koko sodan lopputulokseen.

Kuusamon myöhästyneet mitalit on jaettu. Saimi Petrellius sai Martti Avelalta viisi muistomitalia isänsä ja neljän kaatuneen veljensä edustajana

A. J. Kuitola

Sankareiden muisto ja uuden polven vastuu

Tämä maa on kalliisti lunastettu. Ne omaisemme ja ystävämme, joita nyt muistelemme, kuolivat, jotta meillä olisi elämää yltäkyllin ja vapaus. Sankarikuolemallaan he tekivät työnsä päätökseen ja jättivät meille sekä tuleville polville velvoittavan perinnön, kansallisen tehtävän. Se on isästä poikaan, polvesta polveen, jatkuvaa isänmaamme rakentamista ja sen olemassaolon suojaamista.

Tämä on suuri perintö. Se muistuttaa meitä siitä,

että itsekkyyden ohella on olemassa myös suurinta rakkautta ja altista mieltä.

Se oli välttämätön uhritie Suomen puolesta. He olivat eloonjääneiden aseveljiensä kanssa meidän suojamuurimme, jotta saamme vapaina työskennellä maamme hyväksi.

Puhuminen kansamme perusarvoista ja niiden puolustamisesta ei suinkaan ole vanhoillista, ei sodan palvontaa eikä nykyisen rauhan tahdon vastaista. Se on sellaista

aitoa ja luonnollista isänmaallisuutta, johon ei sisälly vihaa toisia ihmisiä eikä muita kansoja kohtaan. Se on oman kansamme ja maamme rakentamista, sen vastuullista palvelemista ja kehittämistä. Siihen sisältyy vastuu siitä, että maksamme kunniavelkamme sotiemme veteraaneille. Annetut lupaukset ovat yhä voimassa. On häpeäksi kansallemme, että olemme viivytelleet rintamamiestemme ja -naistemme asioiden hoitamisessa.

Myöskin tuo vastuu edellyttää, ettemme vaihda turvallisuuttamme turvattomuuteen, vaan ylläpidämme turvallisuuspolitiikkamme toisenkin osan, maanpuolustuksen esimerkillisenä. Siksi puolustustahto ja sotilaan ammatti on kohotettava Suomessakin niille kuuluvaan arvoon. Itsenäisen Suomen puolustusvoimat eivät ole uhkana maailmanrauhalle. Olemassaolollaan ne tehokkaana suojakilpenä päinvastoin turvaavat rauhan säilymistä.

Nuorisollemme siirtyä aikanaan vastuu isänmaastamme. Tehtävämme on kirkastaa heille menneisyyden perustalta jalot ja rakentavat perin-

temme. Niitä ovat isien usko, moraalinen ryhti, horjumaton oikeudentunto sekä rakkaus maahamme ja kansaamme. Sankariemme teot ja muisto velvoittakoot nuorisoamme nyt ja aina toimimaan niin, että kansamme tahtoo jatkuvasti ponnistella oikeudestaan itsenäiseen elämään. Jos tämä tahto lakkaa, jos kansallisten ja yhteiskunnallisten arvojen puolustaminen muuttuu itse kullekin sivuseikaksi, on vapaus vaarassa. □

Eero Lattula

JOUTSELÄN PATRASAS JA PERINTEET

*Kirjoittaja, ansioitunut rintamako-
mentaja ja nykyinen kenraali, palveli
lähes koko maailmansotien välisen
ajan Terijoella Polkupyöräpataljoona,
myöhemmin Jääkäripataljoona
1:ssä. Tämän joukon perinteisiin
kuului ja kuuluu läheisesti Joutselän
taistelu vuonna 1555.*

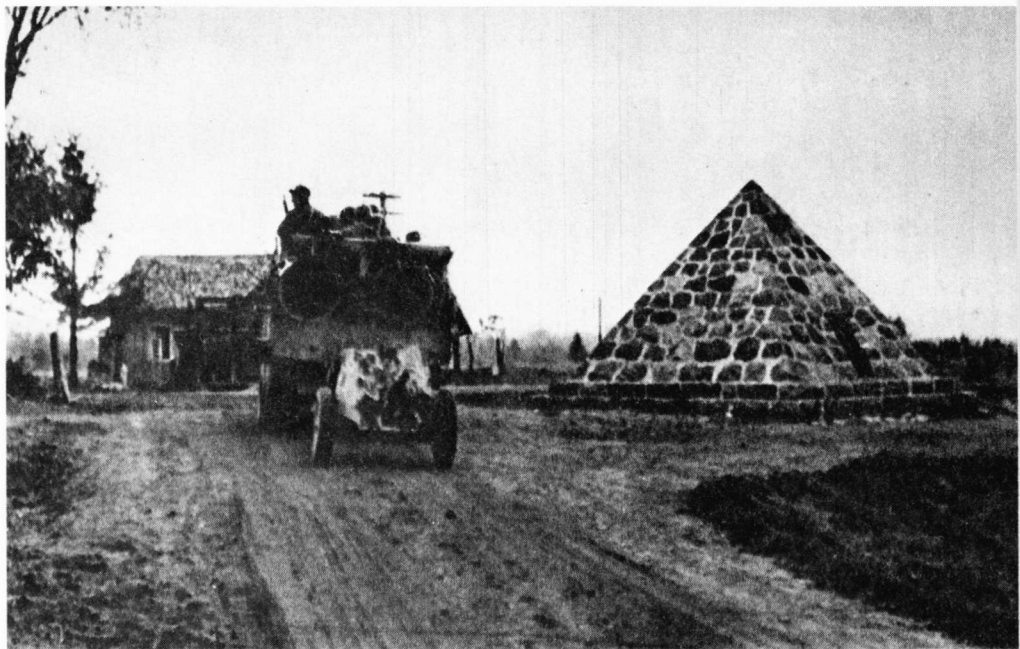
*Kenraali Sotisaari kertoi Kevyt
Osasto 1:n asevelijuhlissa asiasta
näin.*

TARTON rauhan jälkeen syksyllä 1920 muodostettiin Kannaksella rajavartiointia suorittaneesta Käiksalmen Läänin Rykmentistä 20.4.21 Polkupyöräpataljoonat 1 ja 2. Näistä PPP 1 majoittui Kellomäelle, josta pian muutti Terijoelle. PPP 2 jäi Raivolaan muutamaksi vuodeksi.

Monien vaiheitten jälkeen edellisestä on tullut Lapin Jääkäripataljoona ja jälkimmäisestä Uudemaan Jääkäripataljoona.

Tasavallan Presidentti vahvisti 26.1.26 molempien pataljoonien vuosipäiväksi vuonna 1555 käydyn Joutselän taistelun tapahtumapäivän 11.3. Tässä taistelussa Kivennavan vouti *Juho Maununpoika*, jonka joukot käsittivät noin 550 miestä, löi takaisin rajan yli tunkeutuneen useita tuhansia miehiä vahvan vihollisjoukon. Tien suunnassa hyökkäyksen pysäytti muutamia kymmeniä miehiä käsittänyt sotilasosasto, jonka tukena oli kaksi kevyttä tykkiä. Tämä varustettu tiesulku oli Mörölänmäessä Joutselän kylän pohjoislaidassa.

Joutselän taistelun muistomerkki on jälleen sodan jaloissa

Polkupyöräpataljoona 1 paraatissa Terijoella 1929

Useita kilometrejä pitkä vihollisrivistö ruuhkautui tielle pääsemättä eteenpäin. Paikallisista talonpojista muodostetut hiihtosastot, jotka toimivat molemmin puolin tietä, kävivät nyt rivistön kimppuun. Syvässä lumessa jalan liikkuva vihollinen oli tien ulkopuolella täysin avuton. Taistelu päättyi vihollisen paniikinomaiseen pakoon Rajajoen taakse.

Mieleen tulee **Raatteen tie** runsaat 40 vuotta sitten.

Vuosipäivää vietettiin alkuvuo-

Teksti kertoo ohikulkijalle esi-isien teoista

sina joskus yhdessä Terijoella, jossa juhlaan tilaisuuksiin oli paremmat mahdollisuudet kuin Raivolassa vaatimattomassa kylässä. PPP 2 siirtyi aikanaan Raivolasta Valkjärvelle rakennettuihin kasarmeihinsa. Joutselän taistelun perinteitä ryhtyi kehittämään taistelupaikan läheisyyteen jäänyt PPP 1.

Ensimmäinen tällainen toiminta oli rajakaste. Se suoritettiin Joutselän eteläpuolella olevan räjäytetyn Jäppisen maantiesillan maastossa Rajajoen rannalla. Tämän ajatuksen isistä mainittakoon upseerikokelas *Antero Rautavaara* — nykyisin opetusneuvos — ja kapteeni *Kalle Breitholtz*. Ensimmäinen kastetilaisuus oli elokuussa 1926 ja rajakastetodistus n:o 1 annettiin kokelas Rautavaaralle.

Oli selvää, että Joutselän taistelupaikalle ryhdyttiin suunnittelemaan myös muistomerkkiä. Aloitteen tekijänä oli PPP 1:n silloinen komentaja everstiluutnantti *Strömberg (Siilasvuo)*. Apulaisena oli

kapteeni *Breitholtz*. Luonnoksen hahmoitteli kapteeni, taiteilija *Aarno Karimo*. Kipsisen pienoismallin teki taiteilija *Alpo Sailo*. Rakennustyössä avusti Kellomäellä majoillut Erillinen Pioneerikomppania. Rahojen keräämisen hoiti pääosin pataljoonan soittokunta kapellimestarinsa *Juho Leskisen* johdolla antamalla konsertteja lähipaikkakunnilla.

Patsaan paljastusjuhla oli 5.7.1931 — sattumalta minun 30-vuotispäiväni. Läsä olleista mainittakoon armeijamme ylimmästä johdosta kenraalit *Sihvo*, *Österman* ja *Öhquist*. Samoin oli mukana huomattavia rajaseudun siviiliviranomaisia ja paikallisten suoje-luskuntien edustajia lippuineen. PPP 1:n lippukomppanian lisäksi paikalla oli myös Valkjärveltä tullut PPP 2:n lippukomppania. Tilaisuus oli juhla ja sitä suosi erinomaisen kaunis sää — voipa sanoa, että meillä mukana olleilla oli liiankin lämmintä.

Paljastuspuheessaan everstiluut-

nantti *Strömberg* sanoi mm: ”Tämä muistomerkki on vapaan Suomen sotilaiden omin käsin pystytetty isien teon kunniaksi. Tätä työtä tehdessämme olemme rukoilleet itsellemme voimaa kestää kohtalon hetkenä niinkuin muinoin Joutselän sankarit kestivät vartiopaikallaan.”

Monien vaiheitten jälkeen siirtyi Pohjanmaan Jääkäripataljoonaksi muuttunut PPP 1 pyöräillen 2.8.64 Vaasasta Sodankylään, jossa siitä aikanaan tuli Lapin Jääkäripataljoona. Vuosikymmenien aikana tapahtuneesta nimenmuutossarjasta ja monista varuskuntapaikan muutoksista huolimatta ei yhteyttä vanhoihin juuriin ja perinteisiin ole unohdettu: Jääkäripataljoona 1:n — Lapin Jääkäripataljoonan Kilta ryhtyi puuhaamaan Sodankylään uutta Joutselän patsasta.

Itsenäisyyspäivänä 6.12.67 kilan puheenjohtaja kapteeni *Pentti Tikkanen* luovutti patsaan pataljoonan komentajalle, Terijoella syntyneelle everstiluutnantti *Kauko Kuismaselle*. Luovutuspuheessaan Tikkanen lausui mm: ”Lapin jääkärit! Muistuttakoon tämä patsas meitä tämän päivän jääkäreitä miehistä, jotka ovat antaneet kaikkensa isänmaan ja meidän puolestamme.”

Patsaan kuparilevyihin on kaiverrettu pataljoonan riveissä molemmissa sodissa kaatuneiden sankarijääkäreiden nimet.

Tässä perinteistään huolehtivassa pataljoonassa itse kaksikymmentä vuotta upseerina palvelleena olen erittäin iloinen siitä, että sen sisarpataljoona, nykyinen Uudenmaan Jääkäripataljoona, on luonut itselleen patsaan vanhojen Joutselän muistojen merkeissä.

Esitän parhaat aseveliterveiseni Kevyt Osasto 1:lle, jonka kantana ja runkona on ollut talvisodassa komentamani Kevyt Osasto 4. Hengessä puristan teidän jokaisen kättänne, pojat! □

Sankarihautojen taustaa

JAAKKO NAKARI

Sotilaspappien työtä on viime vuosina kärkevästikin arvosteltu. Sotilaista tuntui ja tuntuu edelleenkin luonnolliselta, että sielunpaimenet olivat mukana auttamassa ja tukemassa siellä missä kansakunnan kohtalo ratkaistiin ja missä vaikeudet olivat suurimmat.

Kirjoittaja, joka sodan aikana palveli Jalkaväkirykmentti 5:n III Pataljoonan pastorina, kertoo sotilaspapin työstä rintamalla ja erityisesti kaatuneiden omaisten kirjeistä.

Kaatuneen aseveljen taival kohti kotiseudun kirkkomaata on alkanut

Kirjeenvaihto kaatuneiden omaisten kanssa oli tärkeä osa sotilaspastorin työstä SA-kuva

OSUIPA käteeni kellastunut kirjepino vuosikymmenien takaa. Kirjeet ovat vastauksia ja kyselyjä taistelutantereilta lähetettyihin kuolinsanomiin.

SATTUMAN SATOA

Muistupuja mieleen eräs murheellinen episodi.

Kaksi soturia oli lähdössä lomalle ja puhdistivat aseitaan luovuttaakseen ne loman ajaksi varastoon. Silloin osui paikalle yllättävästi vihollisen raskaiden heittimien tuli-isku.

Oli aurinkoinen kesäpäivä. Pataljoonan lääkäri, hyvä ystäväni, saapui komentopaikalle noutamaan minua joukkosidontapaikalle, Jiiäspeelle — sinne oli tulossa pari vaikeaa

tapausta.

Kaksi hevosta perässään purilaat saapui juuri perille soisilta rintamateiltä.

Ensimmäinen on päässyt kärsimystiensä loppuun. Nostamme hänet vajan seinustalle.

Samoin aiomme tehdä myös toiselle. Tapaus näyttää toivottomalta: rinnan alaosassa on syvä avoin haava ja tois-

ta sirpaleiden runtelemaa jalkaterää pitää kiinni vain nahansuikale pohkeen kohdalta. Mitään elonmerkkejä ei näy.

Siinä he makaavat maassa kumpainenkin. Katsomme äänettöminä tapahtunutta.

Äkkiä viimeksimainittu aseveli raottaa silmiään ja kuiskaa:

— Auttakaa... Henki loppuu...

Mitä voimme tehdä?

Lääkäri tekee kaikkensa huolimatta siitä, että tietää työnsä turhaksi. Minä pappina en pysty tekemään mitään — mies ei enää tajua olevaisia. Voin vain ajatuksissani luvata kirjoittaa vaimolle ja pojalle, jotka juuri nyt odottavat isää lomalle. Ajatuksissani huokaan Korkeimman puoleen:

— Ja anna kaikille maailman kansoille rauha ja sovinto...!

Kerran teki vihollinen rai-sun ryntäyksen asemiamme vastaan, jolloin torjuntataistelun tiimellyksessä toistakymmentä miestä jäi asemien väli-maastoon, josta emme saaneet ruumiita evakuoiduksi lähetet-täviksi kotiseudun multiin.

Kaatuneista ilmoitettiin ko-tiseudulle puhelimitse. Tämän virallisen tiedotuksen lisäksi joutui sotapappi päivittäin kir-joitamaan lukuisia kirjeitä omaisille sekä vastaamaan moniin kyselyihin ja tieduste-luihin rakkaiden vainajien vii-meisistä hetkistä.

Osa omaisten kirjeistä on nyt tuossa pöydälläni. Niistä henkii vieläkin vastaan ajan vakavuus.

roistaan, mitä hänellä oli, musta villapaita, mustat villa-housut, sormikkaat, lapaset, kauluri, kahdet harmaat sukat ja huopa. Pojat kyllä tietävät siellä joukko-osastossa, mitä hänellä oli aina lompakkoa myöten. Jos pastori olisi hyvä ja ottaisi huomioon. Vielä mi-nä kokoan voimani. Olen niin uupunut. En tiedä, että mihin käännyin, sillä miehestäni mi-nulle ei ole mitään apua. Olen kahdeksan vuotta ollut yksin poikani kanssa. Mihin kään-nyn saadakseni eläkkeen, sillä

vaan taivaan Herra, jos antaa surua, antaa voimaakin. Se-hän se tässä oli ensinnä, kun hänestä kuolemantieto tuli, et-tä mihin hänen sielunsa jou-tui. Se on vanhemmille liian raskas asia. Mutta en ollut siitä puhumatta. Viimeisessä paketissa vielä laitoin kirjeen ja sanoin, että tarvitsette siel-lä kahdenlaista evästä. Se oli aina mielessäni, jos niin käy, että siellä pitää silmänsä um-mistaa, ettei iankaikkisuus tuomiona eteen avautuisi. Epäusko kiusaa. Joka ilta,

innostuen ja vähääkään epä-röimättä hän aina tehtävänsä suorittikin. Niinpä hän sanoi viime lomallaan, että kuinka-han käy, jos sota vielä muuta-man vuoden jatkuu, työnteon kanssa? Nyt on häneltä tuo huoli poissa. Enkä minäkään saa olla onnellinen poikaani ohjatessa. Tiedän kyllä, että aika arpeuttaa raskaankin surun, mutta mielestä ei tule koskaan haihtumaan, vaan velvoittaa ja useinkin valis-taen ohjaa meitä läpi tämän elämän — — — Suokoon Ju-

Sankarihautaus Hiitolassa

Sa-kuva

KIRJEET KERTOVAT

Näin lähestyy minua evak-koäiti:

"Kiitän kirjeestänne, jonka sain suureksi surukseni. Muistitte minua menettäessäni ainoan poikani. Jumala tietää, että hän oli kalleimpani. Olen kasvattanut häntä kuin kukkaa. Omalla työlläni olen vienyt poikani tähän saakka. Odotin aikaa, jolloin sota loppuu. Viimeksi, kun hän kävi lomalla, hän sanoi, että sitten kun hän pääsee kotiin, niin äidin ei tarvitse enää ommella. Minulla ei ole nyt mitään. Sydämeni menehtyy. Silmäni kuivuvat kyynelistä. Ei, Jumala, tahdon seurata häntä. Nyt hän on haudattu. Kukat puhuvat rakkaudesta, jota vielä sain osoittaa. Hän odottaa viimeistä kutsua. Käännyin teidän puoleenne hänen tava-

itse olen sairas ja tämä vei viimeiset voimat — — —"

Toinen äiti kirjoittaa:

"Kiitän kirjeestänne, jonka sain ja joka oli raskas vastaanottaa. Mutta senkin on Jumala vahvistanut, että voin kantaa, niin ankarana ja yllättävänä kuin se kohdalleni tulikin, enkä ollut osannut odottaakaan, että Jumala sen oli kohdalleni määrännyt. Sitä minun täytyy pastorille valittaa, kuinka olen riidellyt Jumalaa vastaan, että olenko minä niin rikollinen, rikollisempi kuin nuo ihmiset, joille näin kovasti ei ole käynyt. Kun Hän ensin ottaa lapsilta isän pois ja jättää puolison orpoja hoivaamaan. Ja kun nämät saapi aikuisiksi, niin ottaa nämätkin sitten pois ja näin julmalla tavalla. Kyllä pastori tietää, että tässä on surua. Enkä voisikaan kestää,

kun levolle laskeenuin, niin ensin minä rukouksissa pyysin, että taivaan Herra pitäisi suojelevan kätensä hänen päällään. Mutta Jumala antaa tähänkin voimaa vielä, kun jaksan vain rukoilla ja luottaa Häneen. Jumala antakoon pastorille voimaa näin raskaana aikana, että voisitte johdattaa satureita sille paikalle, joka on ihmiselle tärkein paikka, kun astutaan elävän Jumalan kasvojen eteen — — —"

"ODOTIN HÄNESTÄ PALJON"

Eräs isä kirjoittaa näin:

"Odotin hänestä niin paljon. Usein jäi vanha ammattimieskin ihailleen seuraamaan hänen työskentelyä ja todella

mala armon pojalleni — — —"

Erään kersantin sisar kirjoittaa näin:

"— — — En ole saanut veljestäni vielä muuta tietoa kuin kuolinsanomana. Mihin hän oli haavoittunut ja oliko hän sen jälkeen vielä jaksanut puhua jotain tovereilleen? Suruni tuntuu niin raskaalta, kun en saanut olla hänen kuolinvuoteensa luona. Hän oli rakkain veljeni. Pahaa sanaa hän ei sanonut koskaan. Hän oli aina lomalle tullessaankin kuin auringonpaiste ja niin tyytyväinen aina kaikkeen — — Hän oli rukousten lapsi niin kuin me toisetkin. Meillä oli uskoinen äiti, että ei hän voinut hukkaan joutua — — —"

Morsian, joka odottaa lasta, kirjoittaa:

"Kunnioittaen pyydän tei-

Tästäkin on elämän jatkuttava . . .

tä, arvoisa kenttäpastori, jos olisitte niin ystävällinen ja oltaisitte huomioon tämän. Pyytäisin saada joitain tarkempia tietoja hänestä ja mikä häneen lie osunut, kranaatinsirpale vai mikä? Onko hänen varmasti nähty kaatuvan? Ettei ole joutunut vangiksi viholliselle? Pyytäisin, jos olisi suinkin mahdollista, että hänen ruumiinsa koetettaisiin hommata tänne kotikirkon multiin. Olisi niin hauskaa, kun saisi edes ruumiin kotipuoleen. Niin, hänen piti juuri muuttaman päivän kuluttua saapua vihkilomalle, mutta se jäi täällä ajassa. Olen hyvässä uskossa, että vielä tavataan siellä, missä ei itkua ole — — — Tässä maailmassa ollaan matkalla vain. Ja kaikki kaatoa hetkessä — — —”

”MIKSI JUMALA EI KUULE?”

Muudan kaatuneen sisko Poh-

jois-Karjalasta sanoo:

” — — — Mutta nyt tuntuu tämä taakka niin raskaalta. Miksi näin piti käydä? Miksi Jumala ei ole kuullut niitä rukouksia, joita jokainen päivä oli hänenkin puolestansa kohonnut? Olisimmehan tahtoneet hänet vielä tänne kotiin saapuvaksi. Mutta ennen kaikkea hänen sielunsa pelastus oli suuri kysymys. Voitteko siitä puhua mitään, hyvä pastori? Tiedämme hänellä kyllä olleen halun omistaa taivasosa. Nuoruudesta huolimatta kirkko oli hänelle rakas. Missä Jumalan sanaa julistettiin, sinne hänen tiensä johti. Oi, jospa hän olisi saanut päästä siihen kotiin, minne hänen oli halu päästä veljensä (kaatunut hieman aikaisemmin) luo taivaan ihanuuteen. Voi, miten toisinaan tuntuu, ettei Jumalan armo kuulukaan minulle, koska toisinaan oli tullut oltua epäsuu täällä kotona. Oli tullut rikottua veljiä vastaan. Vaik-

kakin he olivat luvanneet ne anteeksi ja kaikki kyllä oli sovittu ennen sinne rintamalle lähtöä. Mutta sittenkin erimielisyydet yhä uudelleen ja uudelleen tulevat esiin. Eikö Jumala niitä annakaan anteeksi? Tahtoisin saada sieluleni rauhan, mutta pahuuteni tulee esiin hirmuisempaan kuin koskaan ennen. Pahuutesi tähden sinua kuritetaan — — —”

Samana kaatuneen vanha äiti kirjoittaa myös useita kirjeitä. Ensimmäisessä hän sanoo:

” — — — Varmaan on Herra katsonut tarpeelliseksi koetella uskoamme (isä kuollut ja molemmat pojat kaatuneet). Jospa lienee Herra rakastanut, kun otti poikani pois täältä surun ja murheen laaksosta, ja kaikesta onnettomuudesta. Vaikka tuntuu niin raskaalta toisinaan, niin täytyy ajatella kerran näkevänsä.

Tunnen olleeni huono lastenkasvattaja. En ole osannut Herrallen kasvattaa, kun synti tekee hitaaksi — — —”

”Suokaa anteeksi, kun rupesin taas töhrimään poikani kaatumisen johdosta, kun en saa rauhaa yöllä enkä päivällä, vaikka koettaisin kuinka rukoilla. Pelkään, että poikani joutui kadotukseen juuri sen vuoksi, kun on itse halunnut siihen isänsä joukkoon tuhoamaan toisia. Jos vaikka hänen tähtensä meni niin paljon muitakin omia miehiä, vaikkapa hän oli uskon kannalla jo ennen sotaväkeen menoa. Kun se portti on niin ahdas. Jumala sen yksin tietää. Hän kyllä on määrännyt kuoleman, eikä soisi kenenkään hukkuvan. Kirjoittihan poikani, että jos täällä ei enää tavata, niin taivaassa tavataan sitten. Oi, jospa niin tapahtuisi. Kyllä hän kielsi murehtimasta silloin, kun veljensä jäi taistelutantereelle — — — Kyllä on Herra lyönyt ankarasti, varmaan rakkautensa — — — Oi, jospa saisi Herra kaikilla Henkensä kautta Kristusta kirkastaa. Siis jätän teidät Korkeimman varjelukseen — — —”

Tapahtumasta oli kulunut jo toista vuotta, kun samaiselta äidiltä saapui yhä kirjeitä.

”OLISIMME JUURI PÄASSEET KARJALAAN”

Seuraavan kirjoittaa Pohjanmaalta aliupseerin sisko:

”Kuolinsanomien saatuaan alkoi tuntoani syyttää, että liian vähän rukoilimme veljemme ja heidän aseveljiensä puolesta. Olisi pitänyt yötä päivää huutaa Jumalan puoleen, että pitäisi poikiemme sielun kädessään, joskin ruumis joutuisi vihollisen kuulien lävistämäksi. Tiedän kyllä, että jokaisen meidän sielumme on Jumalan kädessä ja voi jos uskaltaisin uskoa, että Jumala hoiteli veljeni sinne oikeaan isänmaahan. Olisi ryöväriin osan hänelle antanut — — — Ei liene kaikkien kaatuneiden omaisten kohta tällainen. Ne pojat, joilla vielä on elossa isä ja äiti, omistavat uskolliset esirukoilijat. Nuo rukoilijat ovat jo veljeltäni poissa, mutta on Kristus, on Kristus, joka rukoili ristillä meidän kaikkien puolesta ja joka valvoi silloinkin, kun taistelut olivat kovat ja kuumimmillaan. Voi, kun Kristus olisi ollut veljeni turvana — — —”

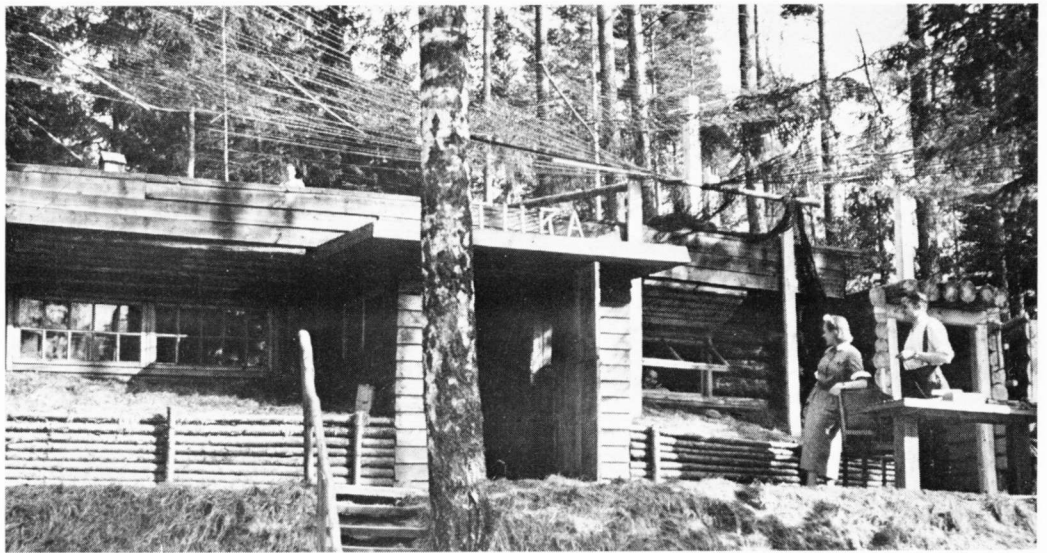
Kaikkia surevia muistaen jää mieleen evakkoäidin sanat:

”Kiitos teille surusanomasta — — — Hän oli ainoa turva täällä maailmassa minulle ja kahdelle nuoremmalle sisarukselleni. Näin kauan hän oli ollut siellä keskellä taisteluja ja aina oli Jumala häntä suojellut. Nyt suren, oliko hän valmistautunut tähän kaikkeen? Oliko hän käynyt Herran P. Ehtoollisella ja kuinka oli hänen sielunsa laita? Oliko hän ajatellut mitään tällaista lähtiessään taisteluun? — — — Hän oli vasta lomalla terveenä ja reippaana ja elämänpyrkimykset suurina. Keväällä olisimme päässeet muuttamaan takaisin Karjalaan. Hän ei saanut tulla uuteen maalliseen kotiin, vaan sai kutsun taivaaseen. Pysähdyn ajattelemaan: Miksi? Miksi Herra sallit kaiken näin? Uhrimme on niin vaikea kestää — — — Ajattelin, että olinko minä liian heikko äiti rukoilemaan — — —” □

Jatkosodassa armeijamme hyökkäsi laajoilla alueilla kaukaisin tavoittein. Viestijoukot olivat uuden tehtävän edessä.

Jo talvisodassa oli todettu, että etulinjan yhteydet toimivat vain silloin kun ei taisteltu — tulitoiminnan alettua sirpaleet pätivät tapsit eikä radioita ollut.

Köyhyys esti kuitenkin radiokaluston kehittämisen ja kesän 1944 ratkaisutaistelujen alettua oli etulinja taas lähettiyhteyksien varassa.

10.Divisioonan tyylikäs keskus "Tiira" Karjalan kannaksella

SA-kuva

Jatkosodan viesti-toiminnasta

VÄLIRAUHAN AIKA

TALVISODAN päättyessä armeija palautettiin pääosin rahanajan kannalle. Suoritettu demobilisaatio, menetettyjen alueiden evakuointi, uudet puolustussuunnitelmat ja uuden rajan linnoittamisjärjestelyt työllistivät myös viestiaselajin.

Rauhan tilaan siirtyminen tapahtui kuitenkin johtamisvalmiuden säilyttäen ja toisaalta koulutusnäkökohdat huomioonottaen. Pääesikuntaan sijoitettu aselajin ylin johto laajeni talvisotaa edeltäneeseen kokoonsa verrattuna moninkertaiseksi. Uuden puolustussuunnitelman mukainen armeijakuntaesikuntien perustaminen, vastuualueitten määrittäminen ja suojatehtäviin määrättyjen joukkojen alistaminen oli viestitoiminnankin kannalta hyvin edullista.

Mahdollistihan se yhtymäportaissa — armeijakunta ja prikaati — yleisjohdon, eri aselajien huollon ja viestijohdon yhteistyön todellisia vaatimuksia vastaavaksi.

Maavoimien ylimmän johdon viestiyhteyksien järjestelyä ja hoitamista varten perustettiin kolmekomppaniainen VP 20. Talvisodan armeijakuntien viestipataljoonien henkilöstöä ja materiaalia hyväksikäyttäen muodostettiin viisi viestipataljoonaa, VP 1 Mäntyharjulle, VP 2 Kouvolaan, VP 3 Savonlinnaan, VP 4 Tuusniemelle ja VP 5 Ouluun. Nämä olivat ensisijaisesti koulutusyksiköitä ja kuhunkin pataljoonaan kuului keskus- ja radiokomppanian lisäksi kaksi puhelinkomppaniaa sekä esikunta.

Koulutuksen alalla sodan

kokemuksia ryhdyttiin hyödyntämään uusimalla ohjesääntöjä ja täydentämällä oppaita. Päällystön jatkokouluttamiseksi ja saatujen kokemusten yhdenmukaistamiseksi perustettiin Viestikoulu, joka tosin pääsi aloittamaan työnsä vasta uuden sodan alettua.

Viestikaluston ja tarvikkeiden osalta pyrittiin kiireisesti omavaraisiksi. Radio-, paristo- sekä kaapeliteollisuutta laajennettiin ja oma puhelin-teollisuus perustettiin. Kun lisäksi talvisodan aikana alullepannut ja sittemmin jatkettut hankinnat alkoivat saapua joukoille, kaluston määrällinen tilanne parani siihen nähden mitä se oli ollut talvisotaan jouduttaessa. Kuitenkin eräiden raaka-aineiden niukkuus hidasti tuotantoa ja materiaali

muodosti hyvin kirjavan kalustokavalkadin vaikeutta siten varsinkin korjaushuoltoa.

Sodassa havaittua taistelujoukkojen radiokaluston vakavaa puutetta ei kyetty välirauhankaan aikana poistamaan.

JATKOSODAN VIESTIJOUKKOJEN PERUSTAMINEN

Liikekannallepanon alkaessa edellä mainitut viisi koulutusviestipataljoonaa muutettiin kenttäarmeijan viestipataljooniksi, minkä lisäksi joukko-osastojen viestiyksiköt saatettiin sodan ajan vahvuuteen.

Sotilaspiirit perustivat tämän lisäksi 20 viestipataljoonaa, 3 viestivarastokomppaniaa, 16 rautateiden puhelin- ja lennätinjoukkuetta sekä

sydestä ja taistelujoukkojen etenemisen nopeudesta joh-
tuen tämä tehtävä vaati run-
sasta kalustotäydennystä ja
paljon työvoimaa.

Niin jalkaväen kuin tykis-
tönkin viestiosastot olisivat
hyvin kyetneet rakentamaan
hyökkäyksessä tarvittavat joh-
dinyhteydet, jos materiaali-
täydennystä olisi ollut riittä-
västi. Rakennetun purkami-
seen ei ollut aikaa eikä voi-
maakaan ja kun taistelujouk-
kojen maahan rakentamista
kenttäkaapeliyhteyksistä ei ol-
lut selusta-alueen yhteyksiksi,
ne jäivät vaille käyttöä. Pur-
kaa ne voitiin vasta hyökkäyk-
sen päätyttyä, kun yhtymien
omat viestijoukot olivat jäl-
leen käytettävissä.

Hyökkäystä seuraavan avo-
johdinrunгон rakentamisno-
peus riippui yhtymäporrastuk-
sesta ja sotatoimiyksikköjen
lukumäärästä. Esimerkiksi
ylijohdon alainen 4—5 sota-
toimiyksikön voimalla hyök-
käävä armeijakunta joutui pal-
jon vaativampaan rakennus-
tehtävään kuin sotatoimiyksi-
köiltään vastaava ylijohdon
alainen kahteen armeijakun-
taan jaettu armeija. Edellisessä
tapauksessa käytettävissä
oli vain yksi viestipataljoona,
jälkimmäisessä 3, vastuu-
alueitten koon vastatessa lähes
toisiaan.

Viestiaselajin armeijajouk-
kojen vähyden vuoksi ylin
aselajijohto ei voinut tasata tä-
tä epäsuhdetta. Vallinneessa
tilanteessa armeijakuntien
viestipataljoonat kehittivät
nopeiksi ja taitaviksi avojoh-
dinlinjojen rakentajiksi, mutta
eivät aina kyetneet tukemaan
alaisiaan sotatoimiyksiköitä
näiden vaatimusten mukaises-
ti.

Syviin tavoitteisiin edet-
täessä viestikaluston niukkuus
ilmeni myös siten, että ei ollut
aikaa lähettää korjattavaa ka-
lustoa kotimaan korjauspaik-
koihin, vaan sotatoimiyhtymät
kehittivät oman korjaus-
toiminnan joukkojen lähise-
lutaan.

ASEMASOTA

Hyökkäysvaiheen päätyttyä
syksyllä 1941 muodostettiin

Vikapartion hankalaa taivalta

SA-kuva

Pataljoonan keskus toimii liikuntasodan aikana maastossa

vavirtaotoiminta, aina etulinjan
korsuihin asti.

Puolustusasemien johdin-
yhteyksien suojauksessa ei
päästy tyydyttävään ratkai-
suun, minkä takia joukot vaa-
tivat radioita etulinjan viesti-
välineiksi. Käyttökelpoista
etulinjan radiota ei kuitenkaan
kyyetty hankkimaan. Sen si-
jaan rakennettiin taempia yh-
teysvälejä varten suuritehoi-
nen A-radio.

Etulinjan hälytysyhteysvä-
lineenä käytettiin jo talviso-
dan aikana valmistelle pantua

saavuttivat myöhemmin asela-
jijohdon avustamana erittäin
hyviä tuloksia.

Taempia puolustusasemia
suunniteltaessa ja rakennet-
taessa viestiyhteyksien suun-
nittelu ja rakentaminen jäi
usein pahasti jälkeen. Linnoi-
tuslaitteet valmistuivat, mutta
usein ilman viestiyhteyksiä.

Selusta-alueen johdinver-
kostoa täydennettäessä otettiin
huomioon alueen hallintojär-
jestelyt, vetäytymistehtävän
suunnittelu ja viihtyvyyttä tar-
koittavat mukavuusvaatimuk-

Viipurin ja Syvärin yläjuok-
sun alueiden poikkeuksellisen
vaikeita selvittelytöitä varten
Viipurin viestiosasto ja Vies-
tiosasto Pertamo.

Kun talvella 1942 alettiin
kotiuttaa vanhimpia ikäluok-
kia, siirryttiin osittain divi-
sioonakokoonpanoista prikaa-
teihin, jolloin myös vastaavat
viestipataljoonat muutettiin
prikaatien viestikomppanioik-
si.

Asemasotavaiheessa viesti-
joukkojen tärkeimpiä tehtäviä
olivat suojata ja varmentaa
puolustusasemaan johdinyh-
teydet, aikaansaada etulinjan
hälytysyhteydet, järjestää etu-
linjan viestikuuntelu, rakentaa
taemman puolustusaseman
viestiyhteydet, täydentää sel-
lusta-alueen johdinverkkoa,
järjestää ilmavalvontayhtey-
det, järjestää oman viestiliik-
enteen salaaminen ja valvon-
ta ja ulottaa valaistus, ns. vah-

Rykmentin radio työskentelee maastossa

SA-kuva

”radiopuhelinta”. Rakenteel-
lisesti heikkona tämä väline
kuitenkin oli hyvin oikukas.

Ylijohdon suorittama kuun-
telu suuntautui kauas rintama-
linjan taakse, joten taistelu-
joukkojen tiedustelutietoja ei
voitu täydentää. Taistelujou-
kot kehittivät kuitenkin viesti-
tiedusteluun omatoimisesti ja

set. Sotatoimiyhtymien laa-
joista hallintoalueista johtuen
niiden viestijohto ja -joukot
kehittyivät raskaan avojoh-
toverkon rakentamisessa ja
ylläpidossa. Johdintarvikkei-
den ja erityisesti kuparijohti-
men niukkuus rajoittivat kui-
tenkin toimintaa.

Ilmavalvontayhteyksien ai-

kaansaamisesta vastasivat ilmavoimien iv-pataljoonat. Sotatoimiyhtymien alueella yhteydet perustuivat oleviin tai yhtymien rakentamiin johdinverkkoihin ja toiminta jäi merkityksettömäksi, sillä harvankin lentotoiminnan aikana se oli liian hidas, runsaan lentotoiminnan aikana se lamaan-tui toimintakyvyttömäksi ja liikkeen aikana se ei ennättänyt lainkaan sijoittua tehtäväänsä.

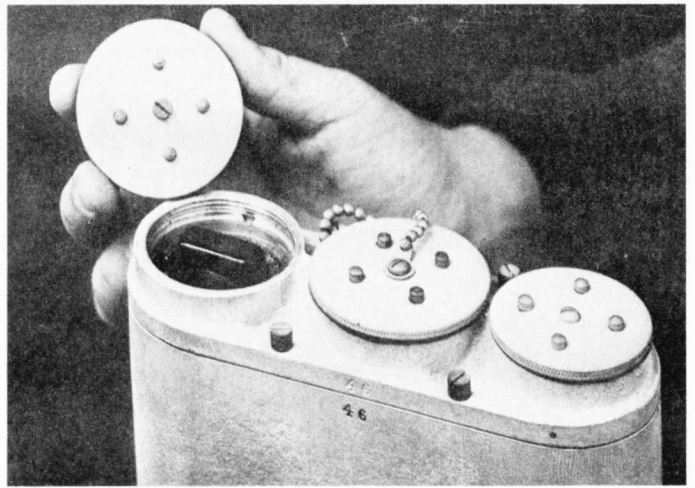
Tutkalaitteisiin perustuva ilmavalvonta sensijaan kehittyi nopeasti ja vähäisestä kalustosta huolimatta tulokset olivat hyviä.

Oman viestiliikenteen saalamista johti aselajin ylin

kunnat. Viestijoukkojen henkilöstövahvuus oli noin 13 000, minkä lisäksi tulivat jalkaväen noin 8 000 viestimiestä.

Viestijoukkojen henkilöstön puute oli vuoden 1944 alussa noin 1 000 miestä. Jalkaväen viestielimien henkilöstöpuute oli huomattavasti suurempi, runsaat puolitoistatuhatta miestä. Esimerkiksi Karjalan kannaksen jalkaväijoukkojen viestimiehistöä ei oltu täydennetty koko sodan aikana.

Viestilottien määrää oli jatkuvasti lisätty ja heitä oli viestitehtävissä 1 800 eli neljän viestipataljoonan vahvuutta vastaava määrä.

Kaukopartioradio "Kyynele" oli näppärä kotimainen keksintö

Radiotoiminnan huippua edustava ilmavoimien 500 watin Hellberg-AB-asema ja FBX-vastaanotin toiminassa Lappeenrannassa SA-kuva

johto. Saavutettu tulos viittaa siihen, että käytetyt keinot ja tavat olivat onnistuneet. Niiden noudattamista valvottiin kaikissa portaissa. Salaamista heikentäviä liikenneerikkomuksia sattui viestihenkilöstönkin osalle, mutta pääosa virheistä lankesi puhelinta käyttävien johtajien tilille.

Sodan kuluessa toteutettiin viestijoukoissa organisaatiomuutoksia siten, että ennen vuoden 1944 suurhyökkäystä kenttäarmeijaan kuului 4 Päämajan, 7 armeijakuntien ja 15 divisioonien viestipataljoonaa sekä 7 prikaatin ja 2 erillistä viestikomppaniaa, Viipurin ja Äänislinnan viestiosastot, 11 erikoispuhelinjoukkuetta, 11 rautateiden puhelin- ja lennätinjoukkuetta, 4 viestivarikko-komppaniaa sekä Pohjois-Suomen ja Helsingin viestiesi-

SUURHYÖKKÄYKSEN TORJUNTA

Kesän 1944 suurhyökkäystä torjuttaessa todettiin kouriintuntuvasti, että etulinjan joukoilta puuttui yhteysväline. Vihollisen tykistötuli pätki johtimet jo taistelun alkuvaiheessa eikä radioita ollut. Jo talvisodassa selvästi ilmennyt etulinjan radion puutetta ei ollut kyetty poistamaan. Huonot ja hitaat yhteydet — usein lähetin varassa — aiheuttivat tietenkin monia sekaannuksia, johtamisvirheitä ja väärinkäsityksiä. Taempien esikuntien yhteydet toimivat kuitenkin yleensä hyvin.

Viivytysoperaatioissa tukeuduttiin etupäässä alueella oleviin avojohdinyhteyksiin. Viestijoukot kehittyivät nopeasti porrastaessaan toimin-

tansa taistelujoukkojen operaatioiden porrastuksen mukaiseksi ja selviytyivät tehtävästään hyvin asemasotavaiheen aikaisen toimintalueensa takarajaan saakka. Tästä taaksepäin ja siellä, missä selustan johdinverkosto oli harva ja puutteellinen, toiminta vaikeutui, sillä ylijohdon viestipataljoonien vähyydestä johtuen taistelujoukkoja ei kyetty tukemaan ja nopeasti rakennettavaa kaukokaapelia oli hyvin rajoitetusti taistelujoukkojen käytössä.

Vaikeiden viivytystaistelujen aikana jouduttiin vastualueiden rajoja ja alistussuhteita usein muuttamaan ottamatta huomioon runkoyhteyksien suuntautumista. Usein vaikeutti toimintaa myös se seikka, että alueen luovuttanut johtoporras ei ollut ehtinyt antaa vastaanottajalle tietoja olevista yhteyksistä, vaan tämän oli ne tiedustellut itse selvitettävä.

Eräillä alueilla muodostuivat kalustomenetykset suuriksi johtuen liian rohkeasta ja etupainoisesta varastoinnista.

SAKSALAISIA VASTAAN

Välirauhansopimuksen tultua voimaan alkoi kotiuttamisen ohessa joukkojen keskittäminen Pohjois-Suomeen saksalaisten häätämiseksi maasta. Pohjoinen viestitoiminta-alue oli pinta-alaltaan lähes puolet koko valtakunnasta, joten oli selvää, että Lappiin suunnatut

yhtymät eivät omin voimin voisi hoitaa edessä olevia tehtäviä. Armeijakunnan ja kolmen divisioonan viestipataljoonien — VP 6, VP 31, VP 32 ja VP 35 — lisäksi tehtävään oli aluksi käytettävissä VP 13 ja VP 14. Sotatoimien alettua Päämaja keskitti alueelle vielä neljä viestipataljoonaa, nimittäin VP 5, VP 23, VP 25 ja VP 29. Nämä eivät kuitenkaan ehtineet saottavasti vaikuttaa ennenkuin niiden kotiuttaminen 16. 11. 1944 aloitettiin. Jäljelle jäi ainoastaan VP 14.

Rovaniemellä perustettiin 17. 11. 1944 lähestyvän rauhan ajan ensimmäisenä viestijoukkona Erillinen Viestikomppania käyttäen tähän Jääkäriprikaatin viestikomppanian ja Panssaridivisioonan viestipataljoonan (VP 6) henkilöstöä. Komppanian sijoituspaikaksi tuli myöhemmin Hämeenlinna.

01. 12. 1944 annetulla käskyllä aloitettiin viestijoukkojen siirtäminen rauhan ajan kannalle. Tällöin määrättiin perustettavaksi Viestirykmentti sijoituspaikkanaan Riihimäki. Rykmentin II Pataljoonaksi tuli VP 14. Koska sotatoimet kuitenkin vielä jatkuivat, II/ViestiR jäi Lappiin aina 21. 03. 1945 asti.

Ilmavoimien viestijoukot siirtyivät rauhan ajan kannalle 04. 12. 1944, kun Ilmavoimien Viestipataljoona perustettiin lähinnä sodanaikaisesta Ilmavoimien Viestikoulusta. □

"Ei tullut siitä purosta Suur-Suomen rajaa..." Suomalaiset vetäytyivät Syväriltä 21.6.1944

Ylimeno on käynnissä

Lähitaistelu ratkaisee

ONNI TUHKANEN

Railakkaasti Syvärin- niskalla

7.Divisioonan joukot vetäytyivät Syvärin eteläpuolelta virran yli 19.6.1944 mennessä. Vetäytymistä suojasi JR 9:n 2.Komppania kapteeni Vilannin johdolla.

Kirjoittaja palveli JR 9:n I Pataljoonan Jääkärijoukkueessa, joka alistettiin kapteeni Vilannille. Vesistöllä kehittyi melkoinen sotatoimi.

JOUKKUEEMME johtajana toimi vänrikki *Pentti Lappeteläinen*. Meidät määrättiin puolustamaan Syvärissä olevaa Vjassasaarta, jossa jo en-

nestään oli muutama ryhmä miehiä.

Vihollinen ilmestyi vastarannalle kiitettävällä nopeudella. Ensimmäinen toimenpide näytti olevan talojen purkaminen ja lauttojen rakentaminen niiden seinähirsistä.

SIELTÄ NE TULEVAT

Hyökkäys alkoi jo iltopäivällä.

Koko salmen leveydeltä tuli lauttaa ja miestä asemiamme kohti, kymmenkunta soturia kullakin lautalla. Ylitystä tuki kiivas konekiväärin tuli vastarannan kukkulalta.

Me puolustajat yritimme ampua mitä suinkin torvista irtosi. Ketju oli kuitenkin harva ja vihollinen pääsi pureutumaan rantaan. Taistelu ei kuitenkaan ollut vielä lopussa ja hyökkääjä kärsi tulessamme ankaria tappioita. Luotisuihkut lakaisivat lautan toisensa perästä puhtaaksi, mutta aina näytti uutta väkeä ja kopukkaa tulevan tilalle.

Lopulta ylimeno pysähtyi.

Jo maihin päässyt porukka sensijaan tappeli tomerasti ja pääsi tunkeutumaan asemiimme.

Vihollinen ei aikaillut hetkeäkään, vaan aloitti heti asemien vyörytyksen saaren pohjoispäästä alkaen. Taistelu jatkui kiivaana mies miestä vastaan käsikranaattien kumhdellessa taisteluhaudan mutkissa ja äkäisten konepistoolisarjojen räiskiessä. Hyökkääjä joutui luopumaan joistakin pesäkkeistä ja tilapäisesti vetäytymään.

Äkkiä rannasta irtautui meikälaisten sinne tuoma vene ja suuntautui vihollisrantaa kohti. Luutnantti *Juva* suolasi yrittäjät konepistoolillaan ja vene lähti ajelehtimaan virtaa alas.

Hetkeä myöhemmin irtosi rannasta lautta täynnä vihollisia. Ankarasti meloen nämä näyttivät pyrkivän vastarannalle. Konepistoolisuihkut te-

TAISTELU-UIMARI TOIMII

Laukkanen riisui arvelematta kampeensa ja painui Äänisen kylmään veteen. Kaikki omat aseet ampuivat hänen ylitseen pitääkseen vihollisen matalana. Taisteluhaudassa jatkui kiivas kamppailu mies miestä vastaan.

Ylävirran puolelta uimari pääsi lautan reunaan kiinni. Käsillään tukien hän ponnistautui lautalle.

Kaikki ei kuitenkaan ollut vielä selvää: lautalla oli elossa olevia vihollisia ja konepistooli! Salamana Laukkanen tempasi konepistoolin, ojensi sen vihollista kohti ja karjaisi kamalasti:

— Harasoo vinski!

Ei tullut pikatilanteessa muutakaan mieleen...

Sekin kuitenkin riitti, vihollinen oli hiljaa ja Laukkanen meloi lautan rantaan.

oli tuolla saaren pohjoispään pesäkkeessä!

Nyt muutkin tuntevat aseveikon ja Niskanen lähtee raa haamaan veljeään taaksepäin. Vangit pystyvät omin voimin kävelemään. Eräältä heistä löytyy lappu, johon on töherretty: "Olemme vaikeassa tilanteessa. Lähettäkää kiireesti apua."

SAARESTA IRTAUDUTAAN

Tällä välin oli vihollinen päässyt niskan päälle. Jostakin oli kai tullut käsky vetäytyä saaresta takana olevan joen haaran yli vievää surkeaa pikasiltaa pitkin.

Uimarin piti kuitenkin ensin pukeutua ja vänrikki Kuskelin jäi hänen seurakseen. Sitten molemmat lähtivät taisteluhautaa pohjoiseen.

Seuraavassa mutkassa tuli kaksi vanjaa vastaan! Laukka-

Mitään ei tapahdu. Konepistoolin liikkuvat osat ovat jääneet eteen.

Miettimisaikaa ei ole, sillä vastustajan ase rävähtää soimaan sillä sekunnin murto-osalla. Laukkanen heittäytyy vaistonvaraisesti sivuun oikealle. Luodit iskevät haudan reunaan liki vasenta kättä. Samalla hetkellä Laukkanen syöksähtää taaksepäin seuraavan haudan mutkan taa.

Samassa lentää viereen voimakas venäläinen munakäsikranaatti. Se pyörii pari jännittävää sekuntia taisteluhaudan pohjarallin päällä. Sitten mies potkaisee sen luotaan.

Samassa kranaatti räjähtää. Multaa ja puun kappaleita lentää silmille.

Vänrikki Kuskelin on seuraavan mutkan takana. Yhdessä veikot painuvat täyttä vauhtia pikasiltille ja saman tien yli.

Irtonaiset tukit heiluvat ja vesi roiskuu kaverusten juostessa likimain hajonneen sillan yli. Kuitenkin he ehtivät huomata, että polkusiilla jäteteisiin on takertunut suuria määriä veden liottamia näkki-leipälevyjä — nyt sitä kerrankin riittäisi!

Viimeisillä voimillaan juoksijat heittäytyvät oman puolen rannalle heidän sekaan. Sieltä nousee jo kaverien nauravia naamoja — nämä ovat seuranneet puomijuoksua valmiina suojaamaan miehiä aseillaan.

OMA TYKISTÖ TOIMII

Vihollinen on muutaman tunnin hiljaa. Sitten se alkaa sivallalla puolustajia piiskatykillä. Pian parivartion toinen mies juoksee rannasta ilmoittamaan:

— Vanjat työntää saaren takana kopukoita veteen!

Paikalla on nyt myös kaviattu tykistön tulenjohtue. Radioyhteys pelaa.

Jo ujeltaa oma yksinäinen kranaatti ja iskeytyy oikeassa suunnassa joen pintaan, mutta jää paljon lyhyeksi.

Korjauskomento lähtee.

Pikasilta on aina epäilyttävä kulkutie

kivät kuitenkin purjehtijoista taas selvää jälkeä: kertapyyhkäisyllä lakosivat soutajat kaatuen lautalle ja veteen.

Vänrikki *Kuskelin* hihkaisi lähellä olevalle rennoksi soturiksi tunnetulle *Pauli Laukka-selle*:

— Menepä ja vedä rantaan tuo ohi ajelehtiva lautta!

Rannalla todettiin aluksella olevan neljä kuollutta ja viisi haavoittunutta, joista yhdellä oli päällään suomalainen armeijan villapaita.

Päähän haavoittunutta tajutonta miestä tutkitaan tarkemmin. Äkkiä *Niskanen*, eräs rannalla olevista, huudahtaa:

— Sehän on velipoika! Se

nen, jonka kielitaito kehittyi nopeasti, karjaisi:

— Iti sutaa ja ruuki verh!

Vihollinen kuitenkin painui matalaksi ja samassa silmänräpäyksessä syöksyi esiin vihollissoturi konepistooli ojossa. Laukkanen ja vanja tuijottivat hetken toisiaan. Sitten Laukkanen painoi liipasinta.

Samaan aikaan on kuitenkin vesillä jo jälleen kokonainen laivasto lauttoja.

Ehtiikö tykistö leikkiin mukaan? Osuuko tuli?

Kuuluu lähtölaukausten kumu ja kranaatit suhahtavat ylitse — suoraan lauttojen sekaan! Ne keinuvat kuin lastut laineilla. Joku ammus iskee suoraan lauttaan ja hirrenkapaleet lentelevät.

Seuraamme aitiopaikalta harvinaista näytelmää. Joku hihkuu ilosta — saapahan nyt naapurikin siipeensä!

Tulee uusia täysosumia, vesipatsaat peittävät näkyvyys-

den. Vihollinen luopuu aikeistaan ja vetäytyy vesistöltä. Lautoja ja ruumiita valuu hiljalleen Syväriä alas.

Rannalla jatketaan vartiointia. Syödään jonkun linnoituskomppanian jälkeensä jättämästä varastosta evakuoituja lihasäilykeitä.

KARMEA KÄSKY

Paikalle on saatu puhelinyhteyskin. Osaston johtaja käsketään puhelimeen.

Kaikki paikalla olevat höristävät korviaan — kunhan ei vain tulisi hankalia käskyjä...?

— Kyllä, herra eversti! Aivan niin. Asia on selvä! sanelee osaston johtaja puhelimeen.

Miesten kysyviin katseisiin hän vastaa hiljaa:

— Tuli käsky, että saari on vallattava vielä tänä yönä takaisin...

Sinä sitä ollaan! Se tietää varmaa kuolemaa. Mahdollisuudet ovat nollassa. Ovatko suuret herrat kokonaan seoneet...?

Muutaman tunnin kuluttua hyökkäyskäsky peruutetaan. Henkäistään helpotuksesta.

Maataan ja syödään. Sinä yönä ei ole puutetta leivästä, jota on rannalla paksuna lautana ja valmiiksi lionneena. Jokin Vosnesenjassa sijainnut ETp. on joutunut heittämään vanikkavarastonsa Syväriin.

— Armeijassa se ei leipä lopu vaikka halla panisi aidan seipäätkin! muistaa joku filosofoida. □

T. H. KORHONEN

Tiedustelu onnistui

Kesän 1944 epätasaisessa taistelussa taitava vihollinen vaihtoi näppärästi painopistettä ja yllätti kerran toisensa jälkeen väsyneet puolustajat. Tiedot sen aikeista olivat äärimmäisen tärkeitä, mutta niiden saaminen oli kiven takana. Tällä kertaa onnistuttiin.

PALVELIN Jalkaväkirykmentti 6:ssa.

Rykmentti oli asettunut asemiin Riihisyrjän suolle.

Kosketusta viholliseen ei ollut — vain vasemmalta, Siiranmäen suunnasta, kuului jatkuva jyly. Siellä oli pantu kova kovaa vastaan.

Meidänkin aseimiimme tippui kranaatteja, mutta harvaksen, kuin tunnustellen. Kyyhöttelimme hatarissa maanpäällisissä asemissa majapaikkoina teltat. Kaivaa ei voinut, koska suon vesi nousi heti pie-
neenkin monttuun.

Odottelimme vihollista sekavien tuntein. Edestä ei kuitenkaan tullut muuta kuin pieniä porukoita siellä hajalle joutuneista omista joukoista.

Mitä on vahvalla vihollisella varattuna meidän päämme menoksi? Se askarrutti jokaisen mieltä.

ELINTÄRKEÄÄ TIEDUSTELUA

Asian selvittämiseksi komppania lähetti 13.6.44 eteen kaksi partiota, toisen ensimmäisestä ja toisen neljännestä joukkueesta.

Neljännän joukkueen johtaja määräsi partion vetäjäksi juuri RUK:sta tulleen nuoren kokelaan ja partiomiehiksi alikersantin, korpraalin ja sotamiehen. Kuuluin tähän porukkaan.

Kello 21.00 ilmoittauduimme komppanian komentopaikalla käskyn saantia varten. Siellä oli myös ensimmäisestä joukkueesta koottu partio, jonka johtajana toimi kokenut Töysästä kotoisin oleva kersantti. Se sai tehtäväkseen ylittää linjan parisensataa metriä komentopaikasta oikealle.

Meidän kokelaamme teki muotopuhtaan ilmoituksen komppanianpäällikölle, kanta-aliupseerista kapteeniksi kohonneelle soturille, joka komppaniassa kantoi nimeä Luupää. Päällikkö otti ilmoituksen vastaan istualtaan, mieltä hetken ja lausui sitten rauhallisen sovitelevalla äänellä:

— Kokelas on vasta yksiköön saapunut ja paperien perusteella sotahommissa varsin kokematon. Teemme nyt sellaisen poikkeuksen, että tämän partion johtajana toimii alikersantti.

Niin sai vasta parikymmenkesäinen, mutta jo monissa partio- ja muissa rintamatehtävissä kokemusta ja mainetta hankkinut Virroilta kotoisin oleva alikersantti tehtävän: piti painua linjoista yli komentopaikan kohdalta ja edetä niin pitkälle, että vihollinen löytyy.

Homma oli harvinaisen selvä.

Ikuinen kysymys: mitä vihollinen puuhaa etulinjan vartiomiesten edessä?

Varovasti ei-kenenkään-maalle

SIITÄ VAIN LÄPI

Vartiomiehet eivät olleet illan kuluessa todenneet edessä mitään erikoista. Heillä oli kuitenkin jonkinlainen kuva vihollisen vartiopaikoista.

Hämärtyvässä illassa lähettiin liikkeelle. Oletettu vihollisen vartiopaikka kierrettiin vasemmalta. Eteenpäin päästiin käyttämällä hyväksi

vähäisiä puita ja jokaista suola eteen osuvaa mätästä ja painautumaa.

Tarkka tähytys osoitti, että oletetussa pesäkkeessä todella oli neljä miestä ja pikakivääri.

Huomaisivatko ne meitä? Vaara tuntui kovin suurelta. Aukealla suolla ei olisi juuri mahdollisuuksia, jos pikakivääri pääsisi aloittamaan tulen tältä lähietäisyydeltä...

Samassa rävähti tulitaistelu käyntiin oikealla, jossakin ensimmäisen joukkueen partion suunnalla. Vihollisen vartiomiehet kääntyivät nopeasti ja valppaan näköisinä siihen suuntaan.

Alikersanttimme käytti salamana tilannetta hyväkseen. Hän komensi partion rivakasti eteenpäin ja pääsimme enemmittä seikkailuita pesäkkeen ohi takamaastoon, jossa metsä tiheni ja antoi paremman suojan.

Noin puolen kilometrin päässä lähestyimme poikittaissuuntaista tietä, joka äänistä päätellen tuntui olevan käytössä. Jatkoimme matkaa tien suunnassa tähytysetaisyyden päässä siitä.

varten valmiiksi vahvennettu pataljoona.

Liikenne tiellä vilkastui. Jatkaminen eteenpäin näytti vaikealta. Muutoinkin olimme nähneet tarpeeksi.

Tehtävä oli suoritettu. Kaikki näytti selvältä: vihollinen oli maisemassa sen näköisenä, että aamulla tullaan. Joukkojen sijoitus ja maasto antoivat viitteitä painopisteestäkin.

Nyt piti vain saada tiedot omalle puolelle. Läksimme liikkeelle samaa tietä mitä olimme alueelle tulleetkin.

Aivan näin helppoa ei paluu kuitenkaan ollut: äskeisen jottoksemme vieressä oli nyt pari vihollista, jotka huolettomasti syyttelivät mahorkkasätkiä. Kesäyön hämärässä tulitikon leimahdus varoitti partiota tehokkaasti.

Viime tingassa suoritettu väistö onnistui.

Sitten lähestyttiin äskeistä varmistuslinjaa.

Jännitti.

VIHOLLINENKIN TIEDUSTELEE

Mitä nyt?

Konepistoolien varmistimet rapsahtivat.

Sitten asia selviää: omilta linjoilta päin lähestyy tummia hahmoja, 20—30 miestä. Tulivat suoraan kohti.

Vihollisiako?

Niitähän ne. Alikersantti puhuu aivan hiljaa tukahduttaen äänensä painamalla suunsa turvetta vasten:

— Olkaa aivan ääneti — kukaan ei saa ampua!

Sivulla olevasta vihollispesäkkeestä on myös havaittu tulijat. Huudetaan jotakin venäjäksi — ilmeisesti kysytään tunnussanaa.

Tulijat seisahtuvat. Sama huuto toistuu.

Sitten tulijat vastaavat. Osasto tekee jyrkän suunnanmuutoksen ja palaa pesäkkeen kautta omalle puolelleen.

Katselemme sormi liipasimella sen ohikulkua parin-

Pääsemme ilman välikoh-
tauksia omalle puolelle.
Komppanian komentopaikalla
makaa paareilla ensimmäisen
joukkueen partion johtaja.
Hän on lähdössä Töysän san-
karihautaan. Partio oli heti
törmännyt viholliseen, joutu-
nut tulitaisteluun ja palaamaan
tappioita kärsien. Sen työ ei
ollut kuitenkaan ollut mennyt
hukkaan: juuri tämä kahakka
kiinnitti vihollisen huomion ja
mahdollisesti meidän onnistu-
misemme.

TIEDUSTELUN ANSIOSTA TORJUNTA ONNISTUI

Asemissamme alkoi kiireinen
toiminta. Puolustuksen järjes-
telyt tarkistettiin partion tuo-
mien tietojen mukaisesti. Aa-
muun mennessä kaikki oli val-
miina.

Sitten vain odotettiin.

Hyökkäys alkoi tavanmu-
kaiseen ”työaikaan” aamulla

Siinä se on, vihollinen!

ASIAT SELVIÄVÄT

Tien toisella puolella oli pienillä nuotioilla suurehkoja vihollisryhmiä. Laskeskelimme edessä olevan ainakin pataljoonan ryhmitysalueen.

Äkkiä ilmestyi eteen panssarivaunuja. Niitä oli paikalla kymmenkunta — siis täysi komppania. Yhteensä voisi siis olla kyseessä hyökkäystä

Päätettiin koukata kauem-
paa vasemmalta, koska sillä
suunnalla ei ollut havaittu vi-
hollista. Maasto oli täällä kyl-
lä avoimempaa ja vaara suu-
rempi, mutta yön pimein hetki
suojasi jonkin verran.

Päästiin huomaamatta var-
mistuslinjan kohdalle ja hiu-
kan sen ohikin.

Äkkiä alikersantti antaa
merkin: suojautukaa!

kymmenen metrin päästä. Jos
taistelu alkaisi, ei meillä olisi
juuri mahdollisuuksia aukeal-
la suolla vihollisen pesäkkeen
vieressä. Emme millään sel-
viäisi ylivoimaisesta vihollis-
sestä.

Ikuisuudelta tuntuvan jän-
nityksen jälkeen ohittaa vihol-
lisen jonon viimeinen mies
meidät. Jatkamme varovasti
matkaa.

ja juuri odotetulla tavalla.
Panssarivaunut tulivat täsmäl-
leen siitä mistä pitikin ja ne
torjuttiin kuten vihollisen ko-
ko operaatio. Puolustus kesti
vielä seuraavankin päivän.
Sitten sattui jossakin oikealla
murtuma ja asemat luovuteti-
tiin vapaaehtoisesti linjan oi-
kaisemiseksi. □

Sissien toiminta perustui sotavuosina hyvään huomiokykyyn ja nopeaan reagointiin kohdattaessa vihollinen. Koira oli tässä suhteessa ihmistä etevämpi. Taitava ja urhoollinen sotakoira oli persoonallisuus, taistelutoveri, jonka palvelukset olivat joukolla korvaamattomia.

JATKOSODAN vuosina palvelin Sissipataljoona 3:n 1. Kompaniassa. Yksikköme vahvuuteen kuului sotakoira Pomo, Saksan paimenkoira eli schäfer, johon komppanian miehet sokeasti luottivat.

Pomo totteli vain hoitajansa Veikko Vartiaisen käskyjä. Hänen pienintäkin viittaustaan se totteli silmänräpäyksessä — satoi tai paistoi, ammuttiin taikka ei. Vartiainen oli myös ainoa henkilö joka kykeni keskeyttämään Pomon ruokailun.

Partiomatkalla Pomo kulki näköetäisyydellä ilman eri käskyjä. Vaadittaessa se liikkui kauempanakin osaston edellä, jopa 100—200 metrin päässä. Lähestyttäessä vihollista tai omaakin partiota Pomo pysähtyi, varmisti asian kuulollaan ja palasi äänettömästi hoitajansa luo asettuen hänen sivulleen. Heikolla vikinällä ja häntäänsä liikuttaen se antoi merkin, että jotakin erikoista oli edessä. Hoitaja

POMO oli sissikoira

välitti tiedon käsimerkillä partion johtajalle.

Normaaleissa oloissa ei Pomo juuri sietänyt taputteluja. Häiritsijöille se näytti herkästi mahtavia kulmahampaitaan. Sille näyttivät riittävän hoitajan kiitokset ja lavoille taputukset hyvin suoritetun tehtävän jälkeen.

Kerran Pomo hoitajineen toimi lainattuna naapurikompanialle 2./Sissi P3:lle.

Venäläinen partio oli yllätännyt erään mainitun yksikön kenttävartion parivartiomiehet. Toinen miehistä jäi haavoittuneena vartiopaikalle ja sitä tietä venäläisten vangiksi. Nämä panivat hänet suksille ja hiihtelemään kohti itää ja Murmannin rataa.

Vangiksi joutunut sissi oivalsi, että häntä yritetään auttaa. Soturi pyrki kaikin tavoin hidastamaan matkantekoa — milloin oli nälkä, milloin jano, milloin väsymyskohtaus yllätti. Itse asiassa viivytely ei ollutkaan kovin vaikeaa, sillä poika oli haavoittumisesta johtuen osittain halvaantunut. Hidastelua auttoi vielä sekin, että muuan vihollismies otti meikäläiseltä toisen sukseen rikki menneen omansa tilalle.

Naapurit olivat ehtineet saada huomattavan etumatkan. Sitä lähdettiin kuromaan kiinni parinkymmenen miehen voimalla, Pomo hoitajineen kärjessä.

Oli hiihdetty melkein kolmekymmentä kilometriä kun Pomo pysähtyi, kuunteli het-

Koirat on pantu oikein suljettuun — tähtimuotoon. Koulutettavat eivät näytä varsin tyytyväisiltä

Tähänkin tehtävään käytettiin koiria pohjoisilla erämaatalpaleilla

ken ja palasi nopeasti mutta äänettömästi takaisin. Kuonollaan se osoitti suunnan edessä olevaan mäkeen ja ilmoitti ilmiselvästi hiljaa vikisten:

— Siinä ne ovat!

Siellä oli vihollispartio vankeineen ruokatauolla.

Takaa-ajopartio jakaantui kahtia sulkeakseen vihollisen pihteihin. Pomo hoitajineen jäi ladulle. Koukkaavat ryhmät sulkiivat vihollisen pussiin yllättäen sen täydellisesti.

Ladun suunnassa katajapensaan takana istui vartiomies. Veikko Vartiainen antoi koiralleen käskyn vaientaa vanja ja Pomo syöksyi tämän kimppuun. Mies ei voinut tehdä mitään.

Politruckki oli lepopaikalla puhdistamassa jäätyneitä konepistooliaan ja yritti ampua vangin. Pomo syöksyi hänen niskaansa ja peli oli hänenkin

kohdaltaan selvä. Tässä vaiheessa olivat takaa-ajajatkin jo mukana taistelussa ja tilanne ratkesi nopeasti: viisitoista vihollista jäi hangelle ja vain kolme pääsi kotiin kertomaan partion surkeasta lopusta. Oma partio palasi takaisin ilman tappiota mukanaan vapautettu vanki.

Tämän tapauksen ansiosta Pomo sai legendaarisen maineen. Ilman sen apua ei vihollista olisi kyetty yllättämään, vaan se olisi päässyt avaamaan tulen väijytyksestä, mikä olisi merkinnyt raskaita tappioita. Syntyneestä taistelusta ei ainakaan vanki olisi selvinnyt hengissä.

Vartiainen kaatui jatkosodan aikana. Tiedossani ei ole Pomon, urhoollisen sotakoiran, kohtalo. Jos joku tuntee asian, voisi antaa siitä tiedon tämän lehtemme toimitukselle. □

"Traaginen kuvaus Unkarin tapahtumista 25 vuotta sitten"

- sidottu teos
- kovakantinen
- 360 sivua
- ovh. 79,-

"Tällaista silminnäkijän kuvausta ei ole vielä tähän mennessä itäblokkista ilmestynyt"

kirjoitti länsisaksalainen Frankfurter Allgemeine Zeitung teoksen ranskankielisen alkuperäispainoksen ilmestyessä pari vuotta sitten.

 Kustannuspiste Oy

Unkarin kapinasta tuli syksyllä 1981 kuluneeksi 25 vuotta, eikä suomen kielellä ole vielä aikaisemmin julkaistu näin yksityiskohtaista selvitystä noista traagisista tapahtumista.

Kirjoittaja on Budapestin silloinen poliisipäällikkö, eversti Sandor Kopácsi. Hän oli sekä virkansa että poliittisen asemansa takia todella tapahtumien keskipisteessä.

Teos ei keskity ainoastaan kapinan tai vastavallankumouksen kuvaamiseen. Se on samalla erään kommunistin elämänkerta — huijaava nousu ja putoaminen karuun todellisuuteen.

Tilaukortti

Kyllä! Lähettäkää minulle postiennakolla hintaan 79,- mk Sandor Kopácsin teos **UNKARIN MURHENÄYTELMÄ.**

Mikäli en ole tyytyväinen teokseen, niin minulla on 8 päivän täysi palautusoikeus.

Kustantaja maksaa teoksen postitus- ja lähetyskulut.

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postinumero _____

Postitoimipaikka _____

Allekirjoitus _____ Puh. _____

PL 166
00003 HELSINKI 300

KUSTANNUSPISTE
Tilajapalvelu

Vastauslähelys
Hki 25/Lupa 537

Kustannus-
piste
maksaa
postimaksun

Nykyisin Suomessa asuva inkeriläinen eli koulupoikana syksyn ja talven saarretussa Leningradissa. Noiden kuukausien kauhut eivät ikinä unohdu. Kaikkea ei edes voi kertoa... Artikkelisi selvittelee myös Karjalan kannakselta evakuoidun venäläisen väestön kohtaloita.

▲ Saksalaisten kranaatit räjähtelevät Nevski Prospektilla
(Kuva kirjasta Saarrettu Leningrad)

◀ Kaikki kynnelle kykenevät pantiin linnoitustyöhön
(Kuva kirjasta Saarrettu Leningrad)

PALATESSANI ajatuksissani tuohon aikaan näen kaiken yhä vielä elävänä silmieni edessä.

Asuin maalla, aivan lähellä Leningradia. Jo sodan ensimmäisenä päivänä lensivät saksalaiset pommikoneet ylitse matkalla pommittamaan kaupungin keskustaa. Ilmatorjunta yritti parhaansa, mutta meistä näytti, että tuli oli aivan tehotonta. Mieleeni on jäänyt kuva, että pidimme

Asukkaat pakenevat palavasta talosta
(Kuva kirjasta Saarrettu Leningrad)

saksalaisten sotatekniikkaa aivan ylivoimaisena omaamme nähden noiden ensimmäisten sotakuukausien aikana.

Jo muutamia vuosia ennen sotaa oli paikkakuntaamme ryhdytty varustamaan sodan varalta: oli kaivettu taisteluhautoja ja asepesäkkeitä, ilmatorjuntatykkejä oli huolellisesti naamioitu maastoon, joukko-osastoja oli sijoitettu uusiin kasarmeihin.

Mieleeni on jäänyt elokuun ilta kesällä 1941. Katselimme taivasta kaupungin suunnalla — koko taivaanranta hehkui ja kuumotti tulipunaisena, tuntui kuin koko kaupunki olisi muuttunut tulimereksi, ihmisten aikaansaamaksi helvetiksi. Kaiken aikaa kaupunkiin putosi uusia pommeja — laivue toisensa perästä kylvi kuolemaa Leningradin elin-keskuksiin.

Syyskuun 8. päivänä kuis-kailtiin, että kaupungissa oli palanut vähistä varastoista 3000 tonnia viljaa ja 2500 tonnia sokeria.

Kuolisimmeko nälkään?

Silloin emme onneksi vielä tiensivät, että samana päivänä

olivat kaikki maayhteydet loppullisesti katkenneet. Rautainen rengas puristi onnetonta kaupunkia.

LAPSET LINNOITTAMAAN

Kävin koulua. Oppituntien jälkeen vietiin meidät tytöt ja pojat kaivamaan taisteluhautoja ja estekaivantoja. Oli tehtävä ahkerasti työtä vihollisen pysäyttämiseksi, sanottiin meille.

Ruoka oli jo tässä vaiheessa tiukalla, mutta me kaivajat saimme työn jälkeen ylimääräisen päivällisen, johon kuului lautasellinen kylvövivilästä valmistettua rasvatonta puuroa ja palanen leipää. Ateria oli ihana ja innosti tietenkin meitä raskaaseen työhön. Puuro maistui paljon paremmalta kuin äidin ennen sotaa keittämät voilla maustetut riisi- ja mannapuurot!

Myöhemmin syksyllä oppitunteja ei enää pidetty, vaan koko päivä käytettiin linnoittamistöihin. Meidän lisäksi me ahersivat estetyömaalla kaupungista kuorma-autoilla

Saksalaisten rautainen rengas puristi onnetonta kaupunkia

Lapsena saarretussa Leningradissa

tuodut naiset, ylioppilaat ja kaupungin koulujen tytöt ja pojat.

Usein aamupäivillä syösyilivät saksalaiset pommikoneet yläpuolellamme koukkien usein aivan alhaalla ja sitotellen päällemme erivärisiä lentolehtisiä, joita keräilimme ja luimme. Niissä oli kuvia ja runonpätkiä, joissa ivan ja

huonon aseinnustettiin työmme turhaksi ja toivottomaksi.

Silloin rakentamissamme asemissa ei koskaan taisteltu. Niitä tasoiteltiin sodan jälkeen, mutta vieläkin on työmme jälkiä näkyvissä alueella, jossa tuona kaubana syksynä raadoimme.

RUOKA OLII AINOA PUHEENAIHE

Kun maa syksyllä jäätynä loppui työmaamme. Samalla jäivät saamatta ylimääräiset päivällisannokset.

Oli edessä Nälkä.

Annokset olivat taas kerran pienentyneet — niitähän pienennettiin yhteensä viisi kertaa. Kauhulla kuuntelimme radion ilmoituksia uusista nälkänormeista, kerta kerralta surkeammista. Joka kerta selitettiin, mistä annosten pienentäminen johtui, mutta se ei ketään lohduttanut — syyt tiedettiin ilman selityksiäkin.

Viimeinen annosten pienentäminen tapahtui 20. päivänä marraskuuta 1941. Siitä alkaen ruumillista työtä tekevät saivat päivässä 250 g leipää, muut vain 125 grammaa — eikä mitään muuta! Ja mil-laista leipää! Siinä oli tuskin leivän hajuakaan — olipahan epämääräinen sekoitus tummaa märkää massaa — että paino olisi ainakin ollut se mitä oli luvattu...

Vallitseva olotila oli jäytävä nälän tunne, alituinen ruoan himo, tuskallinen, eläimellinen halu saada jotakin suuhunsa. Ruoka oli ainainen puheenaihe — muisteltiin rauhan ajan ruokapöytiä, pitoruokia, erikoisherkuja. Tuntui aivan käsittämättömältä, miten silloin oli niin halveksien suhtauduttu mustaan leipään, joka nyt oli suurinta herkkua. Puurot eivät olleet tahtoneet kelvata ja perunat oli kuorittu tuhlailevasti — millaista juhlaruokaa nyt olivatkaan perunankuoret!

Syötiin ja keitettiin kaikki mitä löytyi ja mitä hiukankin voitiin ravinnoksi ajatella — nahkaesineet, vyöt, liimat, puiden kuoret. Metsästä haettiin erityisesti haavan kuorta,

Kuolema lapsenmurhaajille! Propagandaa raunioissa
(Kuva kirjasta Saarrettu Leningrad)

joka oli pehmeää ja maukasta. Hyvin tosin kelpasi mäntykin — ja pihlaja ja koivu...

Kotieläimet olivat tietenkin suurinta herkkua — niin kauan kuin niitä riitti. Meillä oli kotona musta kissa, jota me kaikki rakastimme. Se oli perheen jäsen emmekä pahimassa nälässämme voimme ajatella sen syömistä. Ruokaa sille ei voitu antaa, mutta se hankki itse jostakin ateriansa — ilmeisesti rottia ja hiiriä oli vielä. Monta kertaa taloamme kiertelevät kaupungista tulleet ruoan metsästäjät tarjosivat siitä suuria summia — rahaa ja arvoesineitä, kultaakin. Kun keväällä 1942 muutamme pois jäi kissa taloon — kuinkahan lienee raukka selvinnyt...?

Erityisesti on jäänyt mielee-

ni, kuinka äiti kerran oli onnistunut hankkimaan jostakin eläimille tarkoitettuja rehu-kakkuja. Ne maistuivat suunnattoman hyviltä! Eivät mitkään piiraat, piparkakut tai leivokset sitä ennen eikä sen jälkeen ole maistuneet yhtä taivaallisilta!

PAKOLAISIA KARJALAN KANNAKSELTA

Järkyttävä muisto sodan alkukuukausilta olivat sotapakolaiset, joita tulvi kyläämme Karjalan kannakselta. Heitä tuli sieltä jatkuvana virtana heinä- ja elokuussa — yleensä jalan, vain aniharvoilla oli hevonen, jotkut taluttivat vuohta tai lammasta. Valtatie oli aina täynnä ihmisiä, joista useim-

mat kuljettivat tavaroitaan reppussa, jotkut työnsivät tai vetivät omaisuuttaan kärryillä. Kaikki suuntautuivat itään Laatokalle päin, mutta useimmat eivät ehtineet päästä sen yli saartorenkkaan sulkeutuksessa. Junat eivät kulkeneet, julkista liikennettä ei ollut ja pakolaiset jäivät saarettuun kaupunkiin.

Karjalan kannaksen asukkaat olivat vain vuotta aikaisemmin siirtyneet Neuvostoliiton talvisodassa valloittamaan Karjalaan. He olivat pääosin valkovenäläisiä ja ukrainalaisia, joukossa myös venäläisiä. Kaikki kiroivat kovaa kohtaloaan — he eivät olleet ehtineet edes kunnolla tot-

tua uusiin oloihin kun jo tuli lähtö.

Myöhemmin tutustuin paremmin joihinkin Kannakselta tulleisiin perheisiin. Minua kiinnosti suuresti elämä Suomessa ja kyselin heiltä kaikenlaista.

Kaikki ylistivät olosuhteita entisessä Suomessa: talot ja rakennukset olivat erinomaisia, järjestys hyvä, kaikki oli siistiä ja tarkoituksenmukaista, pellot ja maatilat hyvin hoidettuja. Kaikki pahoittelivat, että tuo erinomainen alue nyt oli jätettävä — ehkäpä lopullisesti koko eliniäksi.

Näin sitten todella kävikin — kukaan tuntemistani pakolaisista ei enää nähnyt Kan-

nasta. Kaikki menehtyivät nälkään ja pakkaseen. Tämä johtui siitä, että heillä ei ollut minkäänlaisia majapaikkoja — perheet sijoitettiin kylmiin ullakkotiloihin, saunoihin, vajoihin, latoihin, etisiin vain kesää varten rakennettuihin pioneireilereihin. Kevytrakenteisissa parakeissa nälkäiset muukalaiset menehtyivät muutamissa kuukausissa.

Apaattiset pakolaiset olisivat vaihtaneet vaikka sielunsa ruoan mureneeseen. Heillä ei ollut mitään, useimmilla ei edes mitään myytävää tai vaihdettavaa. Heidän kohtalonsa oli hirvittävä.

KUOLEMA ON ARKIPÄIVÄÄ

Historia kertoo, että Leningra-

dulla lojuvien ruumiiden yli, jotka makasivat siinä kuin puupölkyt, emme kiinnittäneet niihin mitään huomiota.

Talven jatkuessa muuttui Leningradin katukuva yhä järkyttävämmäksi. Jouduin käymään kaupungin keskustassa hakemassa pieniä leipäannoksiamme jakelupaikoista. Oli liikuttava jalan, koska bussit ja raitiovaunut eivät kulleet. Äidin vaatimuksesta oli vielä käytävä tapaamassa joitakin sukulaisia.

Silmissäni on yhä kuva Vanhalta Nevskiltä tammi-kuulta 1942: Siellä täällä joku hoiperteleva ihmishaamu, kuolleita jalkakäytävillä ja keskellä katuja, joitakin jokin ruumiinosa hakattu pois. Vastaani horjuu nainen kallisarvoisessa turkissa arvokas

ajoi. Kuormana oli ruumiita, ladottuina siistiin pinoon kuin halot. Kaikki näyttivät poikkeuksellisen nuorilta, joillakin oli silmälasit jäätyneinä kasvoille.

— Mistä tämä kuorma tulee? kysyin kuskilta.

— Yliopistolta, asuntolasta, henkisen työn tekijöitä...

PERHEKALLEUDET VAIHTUVAT LEIVÄNPALAAAN

Muutaman kerran kävin lapsen uteliaisuudesta jollakin torilla. Kaupantekoa oli järkyttävää.

Myytävänä oli arvokasta tavaraa, usein perhekalleuksia. Rahaa ei kaupassa hyväksytty maksuvälineeksi, kaikki vaihdettiin vain ruokaan. Pöydillä

Leningradilaisen viimeinen matka
(Kuva kirjasta Saarrettu Leningrad)

Vettä jaetaan asukkaalle Nevski Prospektilla tunnetun tavaratalon edessä 1942

(Kuva kirjasta Saarrettu Leningrad)

dissa piirityksen aikana kuoli noin miljoona ihmistä. Tarkkaa lukua ei liene koskaan selvitetty.

Suhde kuolleisiin muuttui nopeasti — ruumiisiin tottui.

Ensimmäiset ruumiit syksyllä järkyttivät lapsenmieltä — oli kammottavaa, kun nälkäinen ihminen noin vain kaatuu laahustaessaan kadulla ja kuolee. Kukaan ei kiiruhtanut apuun.

Vähitellen tunteet tylsistyivät, kuolema muuttui osaksi arkipäivän todellisuutta. Leikkiessämme hyppelimme ka-

orenburgilainen huivi päässä, kalpeat ja nääntyneet vanhuksen kasvot pesemättöminä, vetäen narussa perässään pientä käsilaukkua. Josakin joku vetäen lakanassa perässään kuollutta omaistaan...

Ihmisten ikää on mahdoton arvioida — melkein kaikki näyttävät vanhuksilta. Nälkä tekee kaikista samannäköisiä.

Syystalvelta muistan erään minua syvästi järkyttäneen kohtauksen.

Vastaan tuli luurangonlaina hevonen, jota vanha mies

oli kultaa, hopeaa, timanteja, antiikkiesineitä, arvokkaita maalauksia ja veistoksia — kaikki vaihdettavana palaseen mustaa leipää tai muutamaan perunaan. Kokonaisella limpulla olisi voinut vaihtaa omaisuuden, mutta kenelläpä sellaista aarretta olisi ollut.

Jossakin joku myi itse valmistaamia lihatuotteita. Vasta jälkepäin olen ymmärtänyt miksi ne eivät käyneet kaupaksi...

Radiolähetyksissä yritettiin ylläpitää päättäväistä mielialaa. Annettiin tieteellisiä oh-

jeitakin, kuinka tulla toimeen 125 gramman leipäannoksella: neuvottiin jakamaan leipäpala kolmeen osaan ja syömään ne tavallisina ateriaaikoina hitaasti imeksien, jotta vaikutus olisi mahdollisimman tehokas.

Kukapa sellaista neuvoa olisi noudattanut! Leipäpala ahmittiin kerralla heti kun sen käteensä sai.

Myös kehoitettiin välttämään suolaa ja vettä, koska ne aiheuttivat pöhötystä.

IHMISYYTTÄ KUOLEMAN KESKELLÄ

Me asuimme maalla ja meillä oli pieni kasvitarha, josta syksyllä saatiin hiukan suuhunpantavaa. Olisimme ehkä eläneet paremminkin, ellei äitimme olisi ollut niin tavattoman vieraanvarainen. Jo syksyn kuluessa pääosa perunoistamme tuli syödyksi, kun niitä jakamassa oli suuri suku, lukuisa ystävien joukko sekä laumoittain pakolaisia ja muita kerjäläisiä kaupungista.

Me lapset ymmärsimme hyvin äidin ajatukset — oli vaikeaa olla auttamatta nälkiintyneitä ihmisiä. Kysymys oli hyvin selvä ja yksinkertainen: joko annat lähimmäisesellesi jotakin syötävää tai saat nähdä hänen näentävän nälkään.

Jälkeenpäin olen ymmärtänyt, että äitini pelasti monia nälkäkuolemalta. Ihmiskunnan kannalta on lohdullista, että vielä nytkin eräät ystävämmä ja tuttavamme tuntevat kiitollisuutta ja muistavat tavatessamme todeta:

— Olen hengissä vain sinun äitisi lähimmäisenrakkauden ansiosta...

Sitten perunat alkoivat loppua. Kevättalvella äiti laski jokaisen rasvattomaan vesikeittoon pantavan mukulan.

Kaikki olimme heikkoja nälästä. Äiti, joka ajatteli toisia enemmän kuin itseään, pöhöttyi ensimmäisenä.

Käskey evakuoinnista tuli viimeisellä hetkellä maaliskuun 25. päivänä vuonna 1942. □

Raskas Patteristo 16:n 3. Patterin väkeä Uhtuan suunnalla

Tällainen oli

LAURI NUKARI

Kirjoittaja, entinen Eldankan lyseon rehtori, on vielä kerran syventynyt tunnetuimman sotilaslaulumme syntyhistoriaan.

"Paljon vähemmänkin tunnettujen laulujen alkuhistoriaa tutkitaan", toteaa Nukari.

MUUTAMA VUOSI sitten kuulin radiosta akateemikko *Erkki Laurilan* kertovan Eldankajärven jää -laulun synnystä. Samaa teemaa käsitteli *Aapeli Vuoristo* tämän lehden tammikuun 1980 numerossa.

On tietenkin totta, että laulun sepitti vanha ystäväni RUK:n 15. kurssilta, trubaduuri *Erkki Tiesmaa* JR 32:n komentopaikalla eräiden muiden avustamana. Hän ei kuitenkaan keksinyt laulun ideaa, joka syntyi seuraavalla tavalla.

JR 32:n ensimmäinen pataljoona — I/JR 32 — oli hyökkäysvaiheen jälkeen asemassa Uhtuan—Malviaisten tien länsipuolella kukkulamaastossa, jota me tykkimiehet kutsuimme 160-kukulaksi. Sen oli pataljoona vallannut elokuun lopulla 1941 saatuaan loppualueen valtauksessa avukseen saksalaiset hyökkäysvaunut osasto Waltherista ja kiväärijoukkueen vahvuisten iskuosaston. Minäkin jouduin olemaan tuossa loppuvaiheessa mukana patterin päällikkönä samoin kuin luutnantti *Erkki Laurila*, joka toimi yhdysupseerina saksalaisten ja suomalaisten välillä.

Vastassa oli kovia poikia, jotka eivät tahtoneet lähteä kuopistaan, niin että hyökkäysvaunut joutuivat ajamaan päälle joissakin tapauksessa. Pataljoonaa komensi silloin kapteeni *Johan Maristo*, vanha santsaritoveri RUK:n 16. kurssilta. Vakinainen komentaja *Vilho Halonen* oli haavoittunut ja palasi joskus syys—lokakuussa pataljoonaan.

Tuon pataljoonan komentopaikalla jouduin oleskelemaan monet viikot patterinpäällikkönä. Toimin silloin 3./Rask.Psto 16:n isäntänä.

RUNOLLINEN TAISTELULÄHETTI

Mukanani komentopaikalla oli taistelulähettini alikersantti *Topi Juntunen* Oulusta, Ouluhyhtiön miehiä. Hän oli erinomaisen luotettava ja täsmällinen lähetti, huolehtiva ja jopa seurallinen. Hänellä oli jo aikaisemminkin ollut runonteon harrastuksia — hän oli kerran rustannut leikkilisen runon komentopaikan henkilöiden töistä ja toimista.

Joskus lokakuussa hän rupesi riimittämään vanhan "Abessinian" tekstin pohjalta uutta laulua. Samana päivänä sain pston komentajalta kapteeni *Lepiköltä* käskyn saapua pston komentopaikalle neuvotteluun, josta palasin vasta seuraavana päivänä.

Palattuani sain kuulla, että *Topi* oli saanut laulunsa valmiiksi. Sitä oli jopa harjoiteltu miehissä iltaa varten, sillä *Erkki Tiesmaan* piti tulla saunomaan. Hän kävi meillä vieraisa silloin tällöin, sillä komentopaikalla oli hyvä sauna ja hauskaa seuraa — olihan siellä sellainenkin ilonpitäjä kuin *Kuhmon pappilan poika Kullervo Leskinen*, myöhem-

Kapteeni Erkki Tiesmaa opettaa Eldankan lyseossa asemasodan aikana

enempää kuin yhden kohdan, joka on säilynyt Tiesmaan kehitelmässäänkin.

Pataljoonan komentajalla Ville Halosella oli lähettinä jääkäri *Martti Mustonen*, Kainuun poikia, mukava ja rehevä nuori mies. Topin laulussa oli jakso: "Varjossa honkien on pieni keittiö, kahvia keittävi siin Mustos-heittiö."

Tuo oli melko suora lainaus "Abessinian" alkuperäisistä suomalaisista sanoista, sillä niissä oli "musta heittiö". Ei tarvitse sanoa, että sanat suuttivat jääkäri Mustosta, joka ei ollut heittiö vähimmässä-

ELDANKAN esihistoria

pi Mannerheim-ristin ritari.

Illalla laulu oli esitetty Eralle. Hän oli antanut tunnustuksen:

— Tää on hyvä idea!

Muistaakseni parin viikon kuluttua hän palasi kitara mukanaan ja esitti oman versionsa. Se oli "Eldanka järven jää" tai ainakin sen raakakopio.

Minäkin oli kuullut Topin alkuperäisen version. Se oli paljon vaatimattomampi, käsitteli vain pienen joukon oloja ja elämää. Tiesmaan laulu oli laajennettu koko sotatoimiyhtymän olojen kuvaukseksi sekä monipuoliseksi ja herävän humoristiseksi muisteluksi. Se ei ollut pelkkää komiikkaa — olipa siinä hirte-hishumoristisia piirteitäkin.

Molempien laulelmien välillä oli huikea ero.

Mutta idea oli Topi Juntusen! Hän oli myös antanut näkemyksen ja käsittelytavan Tiesmaalle sekä löytänyt vanhassa iskelmässä aiheeseen sopivan sävelmän, joka vielä korosti näkemyksen koomisuutta.

VERSIOITA

Aikaa on kulunut niin paljon, että en muista Topin laulusta

"Mustos-heittiö", jääkäri Martti Mustonen ruokapuuhissa

kään määrässä. Hän oli luonnonlapsi, joka ei ollut koskaan aikaisemmin käynyt kaupungeissa, mutta oli komentajan mukana päässyt ennen sodan syttymistä käymään Kajaanissa. Kun kysyin häneltä, mikä siellä oli ollut merkillisintä, hän kertoi:

— Siellä oli ruskeeta viinoo...

Aapeli Vuoriston kertoman mukaan Tiesmaa sepitti laulun joulukuussa 1941. Minä asetaisin syntymäajan aikaisemmaksi. Voihan tietysti olla niin, että varhaisin versio on syntynyt jo marraskuussa ja laulua on sitten paranneltu ja viilailtu myöhemmin.

Olen liittännyt oheen ryhmäkuvan, joka on otettu lokakuussa Rask.Psto 16:n 3.Patterin tuliasemassa Uhtuan suunnalla. Toinen mies vasemmalta, käsi etumiehen olalla, on alikersantti Topi Juntunen. Eturivin oikeassa laidassa seisoo patteriupseeri, luutnantti, myöhempi Mannerheim-ristin ritari C.-B. Kvikant. Toisessa kuvassa näkyy "lotta Lunkreeni" varhaisemmassa muodossa, toisin sanoen "Mustos-heittiö", jääkäri Martti Mustonen mielihommassaan, voileipää teke-mässä. □

VANJAN PUOLELLA SOITIMELLA

G. O. MERIKOSKI

VÄLIRAUHA oli saatu aikaan keväällä 1940.

Olimme asettuneet varmistamaan uutta rajaa Ylämaan seutuille. Muutaman puun väliin oli vedetty vähän piikkilankaa miehen korkeudelle. Siinä se nyt sitten oli — raja.

Asetuimme taloksi ja pystytimme teltan, jossa asukkaina oli muutama raumalainen. Ratsuhuvosella saimme korpeen päivittäisen elantomme: vanikkaa, kylmää kaurapuuroa ja vähän muuta. Eivät ne sapuskat oikein suussa sulaneet!

Useimmiten nukuimme yöt ilman minkäänlaista vartiointia. Konekiväärinkin meillä oli, mutta ei patruunavyötä. Ohje olikin, että jos Venäjän miehiä tulee näkyviin, ei pidä ampua, vaan on muuten tehtävä selväksi uuden rajan sijainti.

Rauhallisestihan se elämä sujui eikä pahempia yhteenottoja tullutkaan.

Pääsiäinen lähestyi. Kurjet tekivät jo muuttoa Pohjolaan. Eräänäkin yönä lensi komea kurkiaura rajan suunnassa ja sai naapurin puolelta peräänsä komeat konekiväärien valokuvasuihkut. Kurjet eivät kuitenkaan olleet millänsäkään — sen kun jatkoivat määrätietoista taivallustaan.

Eräänä yönä satoi hiukan nuoskaa lunta. Kun menin ulos, tein havainnon, joka totisesti pani vanhan eränkävijän veret kiertämään:

Putosihan se metso

olimme aivan metsojen soidin-alueen vieressä!

Pahaksi onneksi alue oli osa Neuvostoliittoa.

Ja ampuminenkin oli tietenkin ankarasti kielletty...

Sisu ei kuitenkaan antanut myöten luopua herkullisesta tilanteesta. Saapastelin takaisin telttaan,

ran muotoon.

Uljas näky!

Kaurapuuron jatkoksi oli kuitenkin jotakin saatava — näin ainakin perustelin asiaa mielessäni työntäessäni kivääriä varovasti tähtäysasentoon. Hetken päästä sulhasmetso istui tukevasti jyvällä ja pienen epäröinnin jälkeen vedin

Kenttägrilli toimii hyvin

vedin saappaat jalkaan, pistin ladatun kiväärin selkään ja suunnistin lievässä lumisateessa kohti lähintä laulupuuta, joka oli parisensataa metriä Karjalais-Suomalaisen Neuvostotasavallan puolella.

Harkituin hypyin olin päässyt jo aivan soidinpuun alle.

Ja siellä se oli — melkein latvuksissa pelasi komea ukkometso keväistä lemmpeliään: ensin koputukset, sitten sihaukset ja pyrstö kaartui samaan aikaan upeasti lyy-

liipasinta.

Oli kuin koko maailma olisi ratkennut!

Metso putosi rymisten.

Pamauksen kaiku kiiri ympäröivänsä ja olin hetken aivan hiljaa — kauhusta mykkänä. Sitten kuuntelin, tapahtuisiko mitään. Mistään ei kuulunut muuta ääntä kuin toisten metsojen soidinsävelet — ne nimittäin jatkoivat menojaan kiinnittämättä mitään huomiota yhden kilpakosijan katoamiseen.

Palailin takaisin omalle puolelle aamun jo alkaessa sarastaa.

Edessä lumessa näkyi jotain — oliko siinä hirven jälkiä?

Ei, vaan ainakin kymmenet juuri syntyneet miehen jäljet!

Olin joutunut venäläisten pussittamaksi. Tästä ei hyvä seuraisi... Naapurit olivat ilmeisesti aivan lähellä valmiina nappaamaan minut ollessani palaamassa omalle puolelle. Teltoilla ei kukaan tiennyt asiasta mitään — ihmeteltäisiin vain katoamistani. Voisi tulla hankala vankilamatka...

Vanhana urheilijana olin tuohon aikaan elämäni kunnossa. Vetäydin taaksepäin kauemmas Venäjänmaan puolelle ja otin jalat alle. Kivääri ja metso eivät siinä menossa paljon painaneet.

Juoksin rajan suunnassa sivuun ainakin kilometrin, sitten kotimaan suuntaan suoraan pois päin nousevasta auringosta ja pian olin taas omalla puolella. Siitä sitten vain hiljalleen teltoille.

Useana seuraavanakin yönä kuuntelin metsojen peliä, mutta en uskaltanut mennä niitä paukuttelemaan. Eivät sitä kyllä tehneet naapurin miehetkään — lienevätkö sitten olleet muuten valmiina.

Metso keiteltiin ja paisteltiin peltisessä pesuvadissa. Kastikkeessa kasteltiin vanikanpalaa ja elettiin kuin herrat. Se oli monesakin suhteessa mieleenpainuva pitopöytä.

Pääsiäisen tienoilla hävisi eräänä yönä tuntemattomalla tavalla pari meikäläistä.

Olisivatkohan lähteneet soitimelle...?

Usean kuukauden vankeuden jälkeen he palasivat kotimaahan. Tapaus osoitti, kuinka hyvin venäläiset sotilaat olivat selvillä jokaisesta liikkeestämme, vaikka emme heitä vahingossakaan nähneet. □

Aivan viime vuosina on kiinnostus ja-loimpaan kotieläimeemme hevoseen kokenut renesanssin – siitä on tullut jopa tyttölasten muotiystävä. Myös Puolustuslaitos on polttoaineen hinnannousun vuosina osoittanut lisääntyvää kiinnostusta jo lähes hyljättyihin hevosiin.

Sotavuosina hevonen oli lähes korvaamaton. Sen turvin päästiin maastoon ja saatiin huolto pyörimään meikäläisen taktiikan sanelemissa vaikeissa olosuhteissa, tiettemien taipaleiden takana.

MYKKÄ ASEVELI, kuormastohevonon, selvisi sodassa kumman hyvin. Se osoitti samaa sitkeyttä ja kestävyyttä kuin isäntänsäkin. Heikosti ruokittuna ja usein ylliraskaita kuormia vetäen tai kantaen, pakkasessa värjötellen se kesti rintaman koettelemukset.

Talleilla kierteli hevosten viisaudesta monia juttuja: joku osasi mennä maihin, joku karkasi vangiksi jouduttuaan takaisin omalle puolelle tuoden vielä ammuskuurman tullessaan.

Hevosia haavoittui tullessa siinä kuin miehiäkin. Rykmenttiportaassa oli eläinlääkäri ja hevosten sidontapaikka, divisioonaportaassa sairastalli ja jokaisella armeijakunnalla kenttähe-

Lottia koulutuksessa. Mikähän kurssi lienee tässä kyseessä?

Kurssi oli kova

vossairaala. Vaikeimmin vahingoittuneet voitiin vielä siirtää kotiseudulle siellä oleviin hevosairaaloihin, joista toipilaat sitten palailivat varikoiden kautta rintamalle tai joissakin tapauksissa kotiutettiin.

LOTAT OTETTIIN AVUKSI

Myös hevosten huolto satoi runsaasti miehiä, joita olisi tarvittu etulinjassa. Jälleen otettiin reippaat naiset avuksi.

Jo ennen sotia oli asia sen verran alullaan, että lotille oli järjestetty kahden viikon pikakurssi hevosten hoidossa ja lääkinnässä. Kevätkesällä 1941 organisoitiin sitten varsinainen neljän viikon kurssi Hämeenlinnan kotihevossairaalassa, jossa silloin oli muutamia satoja haavoittuneita hevospotilaita. Kursin johtajana toimi neiti *Eva Wrede* Myllykoskelta.

Olin aina ollut kiinnostunut hevostista – varsinkin niiden lääkittäminen ja hoitaminen oli jo pitkään kuulunut mielihommieni. Niinpä ilmoittauduin heti tilaisuuden tarjoutuessa kurssille,

jonne meitä kerääntyi yhteensä 24 tyttöä.

Kurssin ohjelma oli tiukan sotilaallinen: herätys oli kello 06.00 ja aamutee kello 07.00. Sen jälkeen marssittiin noin kolmen kilometrin päässä oleville talleille, missä seurasi tallitöitä ja luento. Aamiaiselle palattiin jälleen kaupunkiin. Kello 13.00 alkaen oli talleilla kaksi luentotuntia, minkä jälkeen seurasi sitomisharjoituksia, klinikkapalvelua ja tallitöitä aina kello kuuteen saakka. Illalla oli iltahartaus kello 21.00 ja hiljaisuus kello 22.00.

TYTÖT OLIVAT ROHKEITA

Ensimmäisinä aamuina tuntui hieman jännittävältä mennä noin vain aivan outojen hevosten alle puhdistustöihin. Hevoset olivat jotakuinkin kaikki olleet rintamalla, useimmat olivat haavoittuneet ja monet olivat kotoa ei auttanut – kun oli kerran mukaan tullut, piti vain rohkaista luontonsa. Näin sitäkin suuremmalla syyllä, kun herrat nos-

Sotasaalishevosia kootaan

tomiehet katselivat tyttöjen touhuja vähän epäillen ja eräät hienokseltaan hymyillen. Varsin pian heidän oli kuitenkin annettava lotille tunnustusta: monet tytöt menivät kiukkuisten hevosten pilttuuseen rohkeammin kuin eräät miehet.

Lannanluonnin jälkeen hevoset juotettiin ja ruokittiin. Sitten seurasi jynssäys, jota olisi riittänyt vaikka kuinka paljon, sillä miehiä oli riittänyt tähän työhön varsin vähän ja eläimet oli-

vat sen mukaisessa kunnossa.

Työ oli raskasta. Hiki pinnassa siinä kilpailtiin, kenen hevosen karva kauneimmin kiilsii.

Sotasaalishevosista saimme valita itsellemme nimikkoja, joille tavallisesti annettiin jonkun ystävän nimi. Niitä hoidettiin tavallistakin huolellisemmin, koska niiden kunto kuulemma otettaisiin huomioon loppuarvostelussa. Minulla oli ensin nimikkona lumivalkoinen Valko, mutta kun aina vain löytyi uusia herrttaisia hevosia, oli nimikkoja lopuksi monia: oli Hiirakko, Iso Poika ja eräs, joka oli oikein sairas.

ONNELLISTA YSTÄVYYTTÄ

Neljäs ystäväni kärsi monista vaivoista: yhdessä jalassa oli kaivokuume, toisessa jännetulehdus ja muutoinkin oli eläinparaka haavoja täynnä. Se oli kuulemma päässyt karkuun ja tarttunut kiinni metsään, jossa se oli joutunut olemaan pitkiä aikoja ilman ruokaa ja juomaa.

Haudoin ahkerasti sen jalvoja ja hevonen tulikin paljon virkeämmäksi. Kun ilma oli lämmin ja ruoho ulkona kovin houkuttelevan näköistä, pyysin ja sain luvan viedä ystäväni joka päivä ulos. Silloin se oli onnellinen – yritti raukka hirtahtaa ja vähän hyppiäkin, vaikka ei se

kipeillä jaloillaan tässä juuri onnistunut. Halukkaasti se kuitenkin söi tuoretta ruohoa ja kuntosikin näytti kohentuvan aivan silmissä.

Sitten jalat tulivat kuitenkin pahemmiksi eikä se enää pääsyt ulos. Aina kun ehdin vein sille lisäruokaa karsinaan, istuin siellä sen seurana ja taputtelin sitä. Siitä se näytti kovasti pitävän – totesin sen oikein odottelevan minua, korvat olivat höröllään aina kun avasin karsinan oven. Joskus istuin piloillani aivan toiseen karsinan nurkkaan kuin missä sen pää oli. Suurella vaivalla se silloin käänsi itsensä ympäri niin että sai päänsä sylini. Kun sitten juttelin sille ja vähän taputtelin pani eläinressu silmänsä kiinni ja oli mielestäni niin onnellisen näköinen.

Eräänä aamuna sitä ei enää ollut. Sotilaat olivat auttaneet parantumattoman pollen paremmille laitumille.

KOVIA OTTEITA

Ryhmä kerrallaan olimme klinikalla eläinlääkäreiden apulaisina. Tämä työvuoro oli erittäin mielenkiintoinen. Saimme olla apuna hoidossa ja leikkauksissa, mutta useimmiten jouduimme puhdistamaan kamalan näköisiä märkiviä haavoja. Eräältäkin hevoselta oli koko takaosa pahoin palanut eikä sen lääkit-

seminen ollut kaikkein helpoimpia hommia.

Hevosen hillitseminen sitä lääkittäessä ja operoitaessa vaati joskus kovia otteita. Pahimmat vikurit pantiin niisanotettuun pakkopilttuuseen, jossa oli edessä ja takana paksut lankut ja luja remmi selän yli. Sekään ei aina auttanut – joku hurjimusi osasi potkia paksut lankut poikki kuin tulitikut!

Rauhallisempia eläimiä hoidettiin huulipuristimen avulla. Se oli puunpalaseen kiinnitetty nuorasilmukka, joka pujotettiin hevosen ylähuulen ympäri ja kierrettiin tiukka. Kun sitä hiukan liikutteli kiintyi hevosparran huomio kokonaan siihen ja haavoja voitiin käsitellä kaikesa rauhassa.

Yksi vaikeimmista tehtävistä oli takajalan nosto, jota eräät hevoset eivät lainkaan sietäneet. Opettelimme sitä hiki hatussa koko kurssin ajan. Loppukoikeissa tuotiin paikalle oikein tunnettu potkuri, jonka takajalka piti saada ylös. Siinä sai pon-

KOVAT LOPPUKOKKEET

Luentoja piti pääasiassa sairaaan päällikkölääkäri eläinlääkintäkapteeni *Luikko*. Asiat olivat mielestäni kiinnostavia ja kaikki olivat innolla mukana. Loppupuheessa saimme kiitosta: lotille oli ollut hauska luennoita, kun koko auditorio oli kaiken aikaa tarkkana kuin porkkana.

Kurssin päätteeksi oli oikein everstin pitämä loppukoike. Saimme näyttää kaikki mahdolliset taitomme. Pätevä oli kurssi ollut, koska kaikki hyväksyttiin.

Sattui niissä kokeissa jotain hauskaakin: Erään lotan piti tuoda ulos tietty hevonen ja kuvaille se tarkoin – väri, rakenne, ravitsemustila, yleinen kunto.

Tyttö ei osannutkaan vastata! Hän tutki ja tutki eläintä joka puolelta oikein hevostenmiesten taju. Tyttö selvisikin hyvin, vain sukupuoli jäi mainitsematta. Sitä eversti sitten tiukkasikin.

Mykkä aseveli saamassa hoitoa kaasukopissa

SA-kuva

Lottia työssä hevossairaalassa

nistella aivan tosissaan – hevonen nimittäin halusi pitää molemmat takajalat ilmassa samaan aikaan! Jäi siinä sentään lottaresullekin nostovuoro, kun oli oikein näppärä.

Sidontaharjoitukset olivat nekin kiinnostavia: hienoja sidoksia oli saatava jalkoihin, vartaloon ja vieläpä häntäänkin. Lisäksi oli opittava antamaan lääkkeitä, pistoksia ja narkoosia.

Ratsastuskin kuului ohjelmaan. Se oli tietenkin reipasta ja hauskaa urheilua.

paan, mutta ei saanut selvää ja tunnusti lopuksi tietämättömyytensä.

Ihmeellisintä oli, että hevonen oli selvä tamma.

Lotan tietämättömyys johtui siitä, että se oli erään ruotsinkielisen lotan nimikko ja nimeltään Johan – kuinka se siis voisi olla tamma?

Nauru kelpasi niin tytöille kuin herroillekin.

Jatkosodassa kurssi sitten joutui tosihommiin eri puolille Suomea ja sotatoimialueellekin. Toivottavasti voimme vähäiseltä osaltamme auttaa niin kärsiviä eläimiä kuin koko kansakuntaa sen taistelussa. □

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

Allaolevalla kortilla voit tilata Kansa taisteli — miehet kertovat -lehden, hoitaa osoitteenmuutoksen sekä suorittaa mahdollisen tilauksen peruutuksen ja osallistua Sanoma Osakeyhtiön aikakauslehtien järjestämiin markkinointipajaisiin. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluessa ilmoituspäivästä.

Peruutuksen tapahtuessa asiakas on velvollinen maksamaan saamiensa lehtien hinnan. Puhelintilausten peruuttaminen tapahtuu veloituksetta, siinä tapauksessa että asiakas ilmoittaa siitä kirjallisesti kahdeksan vuorokauden kuluessa ensimmäisen lehden ilmestymisestä (Kuluttajansuojalaki, 6. luku).

Huom! Soittamalla tilaajapalveluumme, hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti. Puh. 90-6164 833.

Tilaushinnat

kotimaahan 12 kk 109 mk
myös muihin Pohjoismaihin
ilman postituslisää
muihin maihin 12 kk 119 mk
(hintavarauxsin)

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
PL 850
00002 HELSINKI 200

KIRJE

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

(Täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)

- Tilaan Kansa taisteli -lehden
___ kk:ksi alkaen ___ 198___
- Olen uusi tilaaja
 Olen jatkotilaaja
 Vaihdan kotia, osoitteenmuutostiedot tässä kortissa
 Peruutan ___ / ___ 198___ alkaneen tilaukseni
 Osallistun Sanomain aikakauslehtien voimassa oleviin arvontoihin

Sukunimi		Etunimi	
Jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		
Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite ___ / ___ 198___ alkaen.*)			
Uusi jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

*) Teippaa korttiisi lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke.

Asemasodan ankeissa oloissa oli tärkeää keksiä jotakin mielekästä toimintaa

**Asemasodan aikana rin päässä etulinjas-
virisi rintamajou-
koissa monenmoista
harrastusta.**

**Tykistön tuliase-
maportaat olivat
muutaman kilomet-**

**ta, joten toiminta-
mahdollisuudetkin
olivat paremmat
kuin etulinjan jal-
kaväellä.**

Asema- sodassa tapettiin aikaa

REINO OLMALA

HYÖKKÄYSKESÄN 1941 lämpöisinä päivinä ja öinä menttiin eikä meinattu. Jokainen mukana ollut muistaa sen varsin tarkkaan vielä vanhoilla päivilläänkin. Raju meno savussa, pölyssä ja tulella läpi palavien kylien ja metsien vei voimat. Unen puute, vilu öisin, nälkä ja pelko veivät joskus kestävyuden ääri rajoille.

Sitten seurasi pitkä asemasotakausi, kolmisen vuotta. Toimintaahan silloinkin oli rintamalla, mutta vain aika-ajoin. Kun ammuksen kestävät korsut olivat valmistuneet ja välttämättömät kapulatiet jotenkin siedettävässä kunnossa, oli keksittävä omasta takaa jotakin mielekästä puuhaa.

Tällöin tuli huomaamaan uusia piirteitä aseveljen persoonassa. Joku värkkäsi intomielisesti pirttikalustoja, pyytyjä ja rasioita. Metallialasta kiinnostuneet olivat kuin sudet maahan pudonneen lentokoneen kimpussa. Siitä kun sai "nöyrää" raaka-ainetta,

kevytmetallia, sormuksiin sekä ranne- ja kaulaketjuihin.

Patteristomme — peitenimi "Tuuli" — kävi sotaansa kaksi vuotta rintaman kaukaisimpiin kolkkiin kuuluvassa laajassa sillanpääasemassa Syvärin tuolla puolen, Juksovan kylän liepeillä. Ammuskeli, paranteli korsuja ja kapulateitä, mutta pääasiassa tappoi aikaa.

Kukin omalla tavallaan.

OIKUKAS METSÄJUNA

Sinne patterini oli muuttanut

valla ja Homoravitshan metsätarataa puksuttavalla pikkujunalla.

Rannassa lastattiin junaan lautoja ja lankkuja korsutarpeiksi. Makailimme rantanurmikolla varhaiskesän säyseiden sääskiparvien hellässä suojeleuksessa ja kuuntelimme hämärtyvän yön ääniä.

Yli kaiken erottui sammakojen kurnutus. Se oli vaikuttava konsertti, sillä varmaankin satoja sammakkoja majaili läheisissä lammikoissa.

Taivas meni pilveen ja tuli tervanmusta yö. Junamatkasta muodostui melkoinen painajainen. Vaunut keinuivat kuin

Vaikka juna kulki reipasta kävelyvauhtia, oli täysi työ pysytellä heilahtelevien lautakasojen päällä ja samalla pitää huolta ettei reppu ja kivääri putoa.

Kommeluksitta ei kuitenkaan selvitty. Pahassa mukassa viimeinen vaunu änkesi kulkemaan ratapölkkyjä pitkien. Kun se oli miehissä saatu takaisin kiskoille jatkui taival kunnes veturi teki saman tempun, mutta ei sentään kaatunut. Muutama tunti tuhraantui sen nostamisessa. Aleksei hääri ja komenteli eikä sietänyt edes taskulamppujen valoa. Onneksi itäinen taivas

Kalastus antoi lisäkalorioita niukan ruokailistan lisäksi

S.A-kuva

Lukeminen oli tärkeä ajanviete

lomalla ollessani ja asettunut pysyvältä tuntuviin aseisiin. Jouduin haeskelemaan yksiköäni ja siitä kertyi lomaan pari päivää lisää. Silloin ei vielä oltu kovin tarkkoja myöhästymisistä. Lopputaival taitui muiden lomalaisten matkassa kevättulvien vallassa olevaa Syväriä pienoisella lai-

aalokossa vanhalla kapearaitteisella radalla. Suomea puhuva veturinkuljettaja *Aleksei* taisi kuitenkin tehtävänsä, vaikka oli ajettava ilman valoja rintaman läheisyyden vuoksi. Hän oli paikallisia asukkaita, pienehkö miehenkääpä, joka ilmeisesti nautti siitä, että sai komennella valloittajia:

— Tulitikkuja ei sitten raapita ja pitääkää pyssyt laahin-gissa...

Aleksei puhui tiheään ja varoitteli partioista.

osoitti jo vaalenemisen merkkejä, kun päästiin jälleen taipaleelle.

Oma turvallinen yksikkö löytyi muhkeasta ikihongikosta. Siellä asuttiin vielä teltoissa, mutta korsutyöt oli pantu alulle, sillä jostain ylempää oli tullut viesti, että tähän jäädään kenties pitkäksi aikaa. Kukaan ei silloin aavistanut, että tällä sinänsä miellyttävällä kankaalla majailisimme kaksi vuotta.

Hyvä niin. Tietämättömyys

◀ Joku erikoistui ruoanlaittoon

tulevaisuudesta piti yllä toivon kipinää.

KULTTUURI VERSOO JA KUKOISTAA

Kehkeytyi lämmin kesä ja hygieninen puoli kohentui. Sauna lämpesi joka päivä ja täikanta voitettiin, mutta vielä pitkään käytiin sitkeää uuvutustaistelua kirppuja, torakoita ja nopeasti sikiäviä rottalauvoja vastaan.

Rottajahti kehittyi huippuunsa naapurilohkolla. Kerrottiin, että komentaja oli luvannut 14 vuorokauden kotiloman sille, jolla on esittää sadan rotanhännän kokoelma.

Tämä oli ruhtinaallinen palinkinto! Miehiä ravasi lomilla jatkuvasti — kunnes kaikki lopahti. Sotamiehelle siviilistä tullut paketti hajosi kenttäpostissa ja siitä vierähti esiin mukhea nippu rotanhäntiä. Joku oli kotirintamalla kaivanut miestä lomalle...

Joka tapauksessa tarkoitus saavutettiin ja rotat lyötiin matalaksi. Ei ollut kuitenkaan tiedossa, missä määrin siviili maailman rottakanta väheni operaation kustannuksella.

Nyt olikin aikaa "ommiin hommiin" ja kulttuurierientoihin.

Henkinen puoli kohentui pikkuhiljaa, kun patteristoomme sattui osumaan yksilöitä, jotka rauhan tultua yltivät melkoisiin saavutuksiin kulttuurin kivikkoisella saralla.

Pappina oli *Veikko Mattila*, koulutoverini Kannuksen yhteiskoulussa. Sittemmin rovasti ja kansanedustaja. Hän oli innokas järjestämään kesäjuhla, joissa sopivasti viljeltiin Herran sanaa tietokilpailujen ja urheilun lomassa. Mattila olikin aikoinaan koulume paras voimistelija.

Varsinainen valistusupseerimme oli *Yrjö Jyrinkoski*, jo silloin lausuja henkeen ja vereen. Sotavuosien jälkeen hän oli tämän taiteenalan nimekään lipunkantaja ja siirtyi äskettäin manan majoille.

Erään kesäillan hämyssä ilmestyi kapulatieltä kaksi hymyilevää, siloposkista poikaa.

Jo kaukaa näki, että he ovat odotettuja täydennysmiehiä. Hyvät ventterit ja tukka siististi leikattu.

Toinen oli *Ekke Hämäläinen*, jolla oli kuitenkin kaiken aikaa sopeutumisvaikeuksia sotilaan karuun elämään. Hän oli paljon haavemaailmoisaan ja suunnitteli teatterikouluun lähtöä heti kun sota loppuu. Sen hän toteuttikin ja Ekke nähtiin valkokankaalla kymmenissä elokuvissa, eräissä pääosissakin. Tuonnottain tuli tieto, että Ekke, korsukaverini, oli menehtynyt sydänkohtaukseen lomamatkalla Floridassa, USA:ssa.

Toinen tulokkaista oli *Börje Lampenius*, joka sijoitettiin kolmanteen patteriin, mutta vieraili usein ensimmäisessä Ekkeä tapaamassa. Hänellä taisi silloin olla toinen kotimainen kieli vahvempi puoli ja siksi kai tyytyi etupäässä hymyilemään istuessaan kannon päässä. Nykyisin hän on teatterin keulanimiä ruotsinkielisellä sektorilla.

Jos vielä jatkaa näitä toimintaamme vaikuttaneita kulttuurinimiä ei sovi unohtaa *Jaakko Häkkinää*, toimekasta jaosjohtajaa. Varsinaiselta ammatiltaan maanviljelijä, mutta näytteli avainhenkilöä muutama vuosi sitten Mikko Niskasen elokuvassa "Pulakapina". Häkkinä oli muuten vankina tässä kapinassa paimenpojan ikäisenä, joten hänellä oli elävä kosketus tapahtumiin.

VIERAILU VITJASSA

Kun oli tällaisia kantavia voimia, päästiin hyvään alkuun kulttuurieriennoissa. Harjoiteltiin näytelmiä ja valmisteltiin ohjelmia kanttiinin illanviettoihin. Männikkökangas raikei, kun kuoro, jota johti niivalalainen maanviljelijä, kajutteli säveliään. Harjoituksiin kertyi yllättävän paljon laulun taitajia tai ainakin kaikki vakuuttivat sitä olevansa. Kuoro kun teki useita kotiseutukiertueita, mikä oli suuri houkutus.

Suppea kuorolaisten joukko

meni kerran antamaan esityksen tulenjohtueelle ja muille aivan etulinjassa oleville. Tuumittiin, että saapa veli venäläinenkin samalla kuulla suomalaista kuorolaulua.

Suojaisessa juoksuhaudassa kajautettiin ensin "Itämaille rientää ma tahdon..." Kun se oli päättynyt, hämmästeltiin suurta hiljaisuutta molemmin puolin linjoja. Vain pikkulintu tirskuu puunoksalla. Konekiväärit olivat vaienneet. Ei kuulunut edes tarkka-ampujien napsauksia.

Vastapuolella lienee ollut laulua harrastavia kaiutinmiehiä. Taoun jälkeen sieltä vähti:

— Hyvä, suomalaiset!

Kehaisua seurasivat raikuvat aplodit.

Koko valmisteilla oleva ohjelma käytiin läpi. Sitten naapurin kaiuttimesta kuului:

— Laulakaapa vielä Kansainvälinen! Sen taitaminen on pian tarpeen tanner-mannerheimiläiselle rosvokopplalle...

Tuo laulu ei kuulunut ohjelmistoomme, joten toivomusta ei voitu toteuttaa.

Aavisteltiin, että kaiutinmiehen äänensävy ei lupaa hyvää ja katsottiin parhaaksi hivuttautua vahvaan tulenjohtokorsuun, jossa oli kattona puolenkymmentä hirsikertaa. Konsertti päättyikin mahtavaan tuliryöppyyn, jonka vastapuoli antoi kaikilla aseillaan.

Tulenjohtueen miehet suhtautuivat tynesti röykytykseen, mutta letkauttivat sentään meille:

— Mitäs tulette härnäämään verta nenästä...

Tämän tapauksen jälkeen moiset vierailut kiellettiin. Eikä kuorolaisilla ollut sen suhteen valittamista.

Muistelen, että ainakin kerran vieraili porukassa *Toivo Kärki* haitareineen. Hän ei ollut vielä silloin säveltäjän maineessa. Tuli vain tapamaan veljeään *Usko Kärkeä*, joka oli meillä patterinpäällikönä.

JATKUU SEUR. N:OSSA

Persoonallisuuksia

TÄÄLTÄ PESE!

Sattuipa asemasodan aikana Lempaalassa, että muuan Matti oikaisi oman miinakentän halki hiihdellesään komppanien töpinään jollekin asialle. Latuhan jäi näkyväksi todisteeksi ja komppanian päällikkö käski Matin pakeilleen.

Syntyi seuraava keskustelu.

— Mitenkäs te sillä tavalla hiihtelette miinakenttään? Onhan siinä selvät merkit.

— No kun oli kiire... Ja tiesinhän minä, että se on panssarimiinoja ja sellainen vaatii 300 kilon painon ennen kuin räjähtää...

— Siinä voi miinakentässä aina olla herkempiä miinoja joukossa, tykistötulen herkitämiä ja muita. Sitäpaitsi jokainen miina maksaa 700 markkaa eikä niitä ole vara turhanpäiten potkia.

— Minulla on kyllä hyvä henkivakuutus, tokeni Matti lopuksi. — Voin kirjoittaa valtakirjan, että saa eukolta periä miinan hinnan jos satun joskus potkaisemaan...

Tuomio Matille oli 7 kertaa työtä vuorotta eli niissä oloissa 7 mottia halkoja palelevan kotirintaman tarpeisiin. Matti Kiviharju, Joutseno

Kirjallisuutta

PÄTEVÄ JA HAUSKA TIETOKIRJA

Matti Klinge: Suomen sini-valkoiset värit, Kansallisten ja muidenkin symbolien vaiheista ja merkityksestä, Otava, Keuruu 1981, 203 sivua, runsas kuvitus.

Kirjoittaja, historian professori, on koonnut yksiin kansiin tutkimuksiaan ja artikkeleita monista mielenkiintoisista kysymyksistä: Suomen lipun kehityksestä, kansallislaulun synnystä, vaakunan muotoutumisesta ja työväenliikkeen symboleista. Ohimennen puututaan eräisiin muihinkin kysymyksiin kuten yliopiston merkitykseen "maan sydämenä". Kiintoisa on kysymys Suomen kansallisromaanista: kirjoittaja toteaa, että Tuntematon sotilas liittyy samaan sarjaan Kiven Seitsemän veljeksien sekä Runebergin Hirvenhiihtäjien ja Vänrikki Stoolin tarinoiden kanssa, mutta että todellinen Suomen kansallisromaanin on Linnan Täällä Pohjantähden alla.

Kiintoisa tietokirja monine omaperäisine kannanottoineen. J.

RENTOA HUULENHEITTOA

J. H. Magill: Tasavalta tulikokeessa. Muistelmia Suomesta kuumien ja kylmien sodan vuosilta, **Weilin+Göös,**

Mikkeli 1981, 215 sivua, valokuvaliite.

Irlantilais-syntyinen eversti Magill eksyi Suomeen jo vuonna 1931, harjoittelijaksi metsätyömaille. Hän tuli tässä vaiheessa hankkineeksi melkoisen suomen- ja ruotsinkielisen taidon, mikä on suuresti vaikuttanut hänen myöhempiin elämänvaiheisiinsa.

Talvisodan aikana Magill, "Janne Mäkelä", vaikutti täällä yhteysupseerina ja tulkina touhuillen muun muassa brittien avustusretkikunnan asioissa. Välirauhan ajan ja jatkosodan alkukuukaudet hän toimi Helsingissä sotilasasiamiehenä. Jatkosodan jälkeen "Janne" ilmestyi jälleen Suomeen Valvontakomission jäsenenä ja jäi vielä senkin jälkeen pariaksi vuodeksi maahan sotilasasiamiehenä.

Jukka Tarkan stilisoima teksti on sujuvaa ja Magillin brittihuumori nautittavaa. Eräisiin ilmeisen vakaviksi tarkoitettuihin kannanottoihin voi puuttua.

Kesän 1944 suurhyökkäyksestä arvellaan, että "sen valmistelu alueella on ollut hirtittävä kokemus neuvostoliittolaisille". Aika erikoinen näkemys! Asekätköistä Magill toteaa, että "vain Sveitsin kansa on henkisesti niin kypsää, että aseita voidaan varastoida yksityisihmisten vastuulla". Ei ole Janne sattunut kuulemaan Suojeluskuntajärjestöstä! Varsinaisena tietomiehenä eversti esiintyy sotasyllisoikeudenkäynnissä todetessaan, että "Suomella oli mahdollisuuksia päästä irti sodasta aikaisemmassakin vaiheessa", mistä syystä "syllisille oli määrättävä rangaistukset". Kun omasi näin varmat mielipiteet, voikin sitten istua oikeudenkäynnissä lukien kaikessa rauhassa Nalle Puh -nimistä merkkiteosta. Vielä vähän myöhemmin eversti ottaa kantaa pohjoismaiseen puolustusliittoon, jonka hän tyrmää lähinnä sillä perusteella, että niin eripuraiset maat eivät voi liittoutua, koska muun muassa Ruotsi ja Tanska ovat sotineet keskenään lukemattomia kertoja.

Hauska kirja. E.

MAAILMAN-SODAN KESKIPISTEESSÄ

Nicolaus v. Below: Hitlerin adjutanttina 1937—45, Librum, Mikkeli 1981, 578 sivua, valokuvia.

Kirjoittaja, aatelismies ja aktiiviupseeri, kertoo elämästään Hitlerin lähimmässä piirissä kiinnostavan asiallisesti. Kirjassa tutustutaan muun ohessa valtion ja puolueen sisäisiin kriiseihin, Hitlerin yksityiselämään, Itävallan ja Tšekkoslovakian miehitykseen sekä sotatapahtumiin Puolasta Stalingradiin ja Berliinin raunioihin.

Kirjoittaja todistelee, että ainoa, joka Saksassa todella halusi sotaa, oli Hitler — kii-vaimmin rauhan puolesta esiintyivät ammattisotilaat. Jos näin on, on todella kyse hirtittävästä järjestelmästä: diktaattori, korpraali ja koristemaalari, kykenee yksin raunioittamaan puoli Eurooppaa ja saamaan aikaan muutamia kymmeniä miljoonia ruumiita. Oli miten oli — joka tapauksessa maailman on aina kavahdettava hallintomalleja, joissa päätökset voidaan tehdä aivan pienessä piirissä ja salassa, kansan mieltä kysymättä. Seurauksena saattaa olla katastrofi. Kansat tuskin koskaan haluavat sotaa.

Kääntäjän kieli on paikoin kovin kömpelöä. Joidenkin kuvien painoasu on heikonpuoleinen. J.

SURUTON SISSIJUTTU

Reino Lehvälaiho: Aunus tulesa, WSOY, Juva 1981, 292 sivua.

Lehvälaihon tämänvuotinen isänpäivän kirja kertoo erään kuvitellun divisioonan sissikomppanian partion retkestä Laatokan takana vuoden 1944 syyskesällä. Paikannimien mukaan divisioona voisi olla vaikkapa Tapolan 5.D.

Lennokas romaani vie miehensä tuliylläköstä toiseen, hurjista hyökkäyksistä päättäväisiin läpimurtoihin. Partiol-

le sattuu ja tapahtuu, mutta se selviää aina pinteestä hurjasti ampuen ja päättäväisesti rynnäköiden. Siinä sivussa se tuhoaa muutaman sillan ja kymmenkunta panssarivaunua sekä lukuisia kolonnia.

Patruunat ja räjähteet on saatu riittämään näppärästi: partio saa niitä alueella olevista kätköistä, niisanotuista Mateista, joita tosiaan Aunukseen tehtiin.

Vauhdikas, joskin melko tavanomainen mielikuvitusjuttu, jossa hurjien sissien meno rajoittaa vain kirjailijan lennokas mielikuvitus.

J.

ASEMASODAN ASKARTELUA

Liisa ja Tim Steffa: Muisto Syväriltä, Sota-ajan puhdettyöt, 169 sivua, 72 piirrosta ja 123 valokuvaa, Otava, Keuruu 1981.

Puhdetyöharrastus lähti rintamalla käyntiin asemasodan alettua, kun alkoi olla vapaa-aikaa, jonka viettoon oli kovin vähäiset mahdollisuudet. Alkoi syntyä monenmoista lampunjalkaa, kippoa ja kuppia, joista muutamat harvat olivat todella taidonnäytteitä, eräät jopa taideteoksia. Kirjaan on koottu valokuvia ja piirroksia parhaan pään aikaansaannoksista. Tekstissä kerrotaan töiden syntyvaiheista ja koko puhdetyökulttuurista.

Alkusanoinsaan kirjailija, eversti Wolf H. Halsti ottaa asiallisesti kantaa myös puhdetöiden kielteiseen puoleen: kippojen näpertelyyn käytettiin usein aika, joka olisi kipeästi tarvittu linnoituslaitteiden täydentämiseen. Siten olisi myöhemmin voitu säästää monen soturin henki.

Puhdetyökulttuurin muistojen pelastaminen jälkimaailmalle on joka tapauksessa katsoettava myönteiseksi teoksi. Eräiden tekstin osien englanninkieliset käännökset tekevät kirjan sopivaksi lahjaesineeksi vaikkapa ulkomaalaisille ystäville — siinä sitä on suomalaista uus-tuohikulttuuria hilpeimmillään!

S.

Töpinän terveiset

rin kuvapatsaita. Torkkeli Knuutinpoikaa ei silloisilla vehkeillä saatu liikkeelle, mutta pioneirit irrottivat mainitun Agricolan ja veivät sen Tienhaaraan junakuljetusta varten. Lähtötohinoissa patsasta ei kuitenkaan saatu junaan, vaan se jäi Tienhaaraan ja piilotettiin. Jatkosodan alussa pioneirit kävivät etsimässä patsasta, mutta se oli hävinnyt eikä sitä ole sen jälkeen tavattu.

Sole Kallioniemi-Hauki-lahti, pianotaiteilija ja lehtemme avustaja, pyytää korjaamaan toimituksen tekemän virheen hänen viime vuoden syyskuun numerossa olleen artikkelinsa kuvatekstissä: ensikonsertti ei ollut vuonna 1938 vaan jo vuonna 1932. — Anteksi ja kiitos korjauksesta!

Eestiläinen vapaaehtoinen panssaritorjuntamies Karjalan kannakselta, kesän 1944 ankarat torjuntataistelut läpikäynyt veteraani ja lehtemme avustaja, soitteli toimitukseen ja oli vihainen: huolimatta siitä, että asianomainen asuu Suomessa ja on Suomen kansalainen, ei hänelle suoda muille rintamamiehille kuuluvia etuuksia, koska hän ei Suomea puolustaessaan ollut Suomen vaan Eestin kansalainen!

On tosiaan merkillinen kannanotto! Tuntuisi oikeudenmukaiselta, että meitä hädän hetkellä auttamaan tulleet vapaaehtoiset saisivat ainakin samat eläkkeet ja muut edut kuin omaa kotikontuaan puolustaneet suomalaisetkin. Voisiko joku selittää, mistä tässä oikein on kyse?

Leningradissa Leninin prospektin varrella on Leninigradin puolustuksen museo, jossa on muun muassa komentopaikkana toimineen korsun jäljennös. Sen entisöinnissä ovat auttaneet sotaveteraanit, jotka työskentelevät museossa yhdessä koululasten kanssa. Saman kadun varrella olevassa vanhassa tulikorsussa oleva näyttely kertoo kaupunkia puolustaneiden sotilaiden arjesta. — Siinäpä muuan turistikohde suomalaisillekin.

Rauhankasvatus on Suomessa tulossa peruskoulun ohjelmaan. Otetaankohan oppia esimerkiksi DDR:n koulu-laitoksesta, jossa kyseinen opiaine on ollut pakollista jo pitkään. Kaikkein pienimmät saavat aluksi leikkiä oheisen kuvan esittämien rauhankasvatuslelujen kanssa, jotka esittävät DDR:n Rauhan Armeijan sotilaita. Seuraavassa vaiheessa saadaan havaintovälineiksi ilmeisesti oikeita käsikranaatteja ja pistimiä, joiden avulla päästään oikein käytännön rauhankasvatusharjoituksiin.

Niin ne vain asiat selvivät!

Ingemar Rosén, vanha viipurilainen ja nykyinen helsinkiläinen, puhelin 90-653 067, tiedusteli lehtemme numerossa 7/81, minne joutui Mikael Agricolan patsas Viipurin tuomiokirkon edustalta.

Kenraaliluutnantti Reino Arimo tiesi asian aivan täsmälleen: Hän palveli talvisodassa 6.D:n — myöhemmin 3.D:n — pioneerikomantajana. Taistelujen lähestyessä Viipuria otti häneen yhteyttä 3./Pion P.3:n päällikkö insinööriluutnantti Ossi Kivelä ja pyysi lupaa evakuoida Viipu-

Petroskoissa ilmestynyt Punalippu-lehti kertoo mainituksa kaupungissa toimeenpannusta neuvostoliittolais-suomalaisesta historiantutkijoiden symposiumista, johon Suomesta osallistui 33 tiedemiestä professori Tuomo Polvisen johdolla. Kolmantena kokouspäivänä oli teemana Suomen irtautuminen toisesta maailmansodasta. Toisena alustajana oli professori Olli Vehviläinen Tampereelta.

Aiheesta syntyi vilkas keskustelu, josta lehti kertoo mm: "Useat puheenvuoroja käyttäneet aivan oikein väittivät, että Suomen hallitus, jos se olisi todellakin halunnut lo-

pettaa sodan, olisi voinut allekirjoittaa rauhansopimuksen jo ennen syksyä 1944. Tätä mielipidettä kannattivat suomalainen sotahistorian tutkija, professori (!) Helge Seppälä, neuvostoliittolaiset professori V. M. Kovalšuk, historiatieteiden tohtori A. S. Kann, historiatieteiden lisensiaatti J. J. Miettinen."

"Professori" Helge Seppälä jäikin sitten lehden mukaan ainoaksi suomalaiseksi "kannattajaksi" — muut meikaläiset esittivät poikkeavia kantoja.

Mahtoipa olla monessakin mielessä kiintoisa keskustelu.

Eino Ritaranta Mäntästä, lehtemme pitkäaikainen avustaja, pahoittelee lehtemme tämän vuoden helmikuun numeron sivulla 69 olevan ylimmän kuvan tekstiin pujahtanutta virhettä: vasemmalla takana oleva lentäjä ei ole lentomestari Pyötsiä vaan lentomestari "Pappa" Turcka. Kiitos vaan oikaisusta muillekin lukijoillemme!

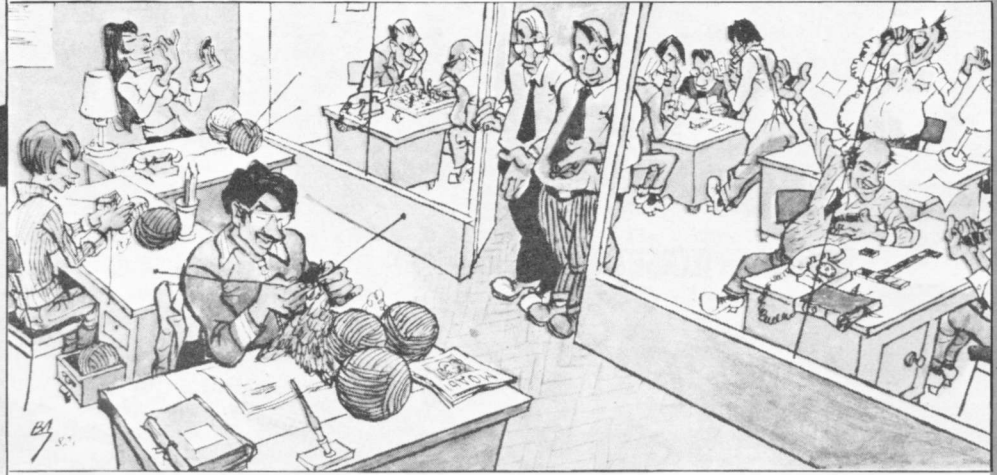
SUURVALTAPOLITIIKKA

Amerikan lahja Britannian leijonalle

AIKA ON NUORISON

– Älkää nyt ihmetelkö, että istumme täällä rappukäytävässä. Pojalla käy niin paljon vieraita.

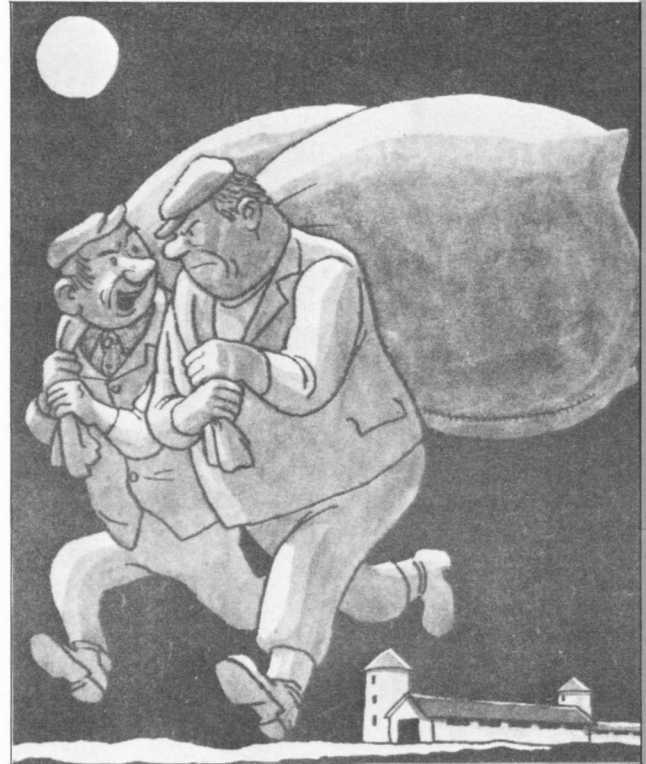

BYROKRATIAN ARKIPÄIVÄÄ

”Täällähän tuo poika menee aivan pilalle . . . Olsi alun alkaen pitänyt ottaa hänet meidän osastollemme.”

IKUINEN KYSYMYS

– Sanopas minulle yksi asia: miksi meidän yksityiset kotieläimemme tuottavat enemmän kuin kolhoosin, vaikka saavat samaa ruokaa?

VARMA ON VARMAA

Tehtaan johtaja tarkastaa vartion:

– Eivät kai vain ole päässeet varastamaan näitä uusia koneita?

– Miten niin? Nehän ovat jäätyneet kiinni maahan.

